

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Infoühiskond ja sotsiaalne heaolu
Sotsioloogia ja infoteaduste eriala

Katri Sassi

**Okas õppekogunemisel osalenute kaitsetahte ja hoiakute muutus
kolme aasta küsitlusandmete põhjal**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Kairi Kasearu, PhD

Tartu 2023

AUTORIDEKLARATSIOON

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Katri Sassi

29.05.2023

ABSTARCT

Change in Willingness to Defend and Attitudes Among the Participants of the Defense Readiness Exercise "Okas" based on Three Years of Survey Data

The greatest and long-standing security threat to Estonia and other Baltic countries has been the neighboring state of Russia (Andžāns & Veebel, 2017), which, at the beginning of 2022, once again engaged in military activities in Ukraine. The developments in Ukraine have created a situation where concerns for Estonia's sovereignty, which was only regained 30 years ago, have escalated. As the security threat intensifies, it is crucial for Estonia, with its limited resources, to be prepared to counter any foreign aggression by fostering close cooperation with allies and maintaining high combat readiness and willingness to defend among reservists. (Government of Estonia, 2023)

It is important to understand reservists' willingness to defend. In addition to the willingness to defend, it is crucial to understand the attitudes of individuals who contribute to national defense, as attitudes have been studied and defined in various ways throughout history. It is evident that attitudes can be both positive and negative, providing insights into how individuals intend to behave based on their attitudes (Fishbein & Ajzen, 1975; Eagly & Chaiken, 1993). Investigating the attitudes of reservists and Estonian Defense League members helps to determine whether the established national defense system operates according to expectations.

The focus of this bachelor's thesis is to determine the defense readiness and commitment of reservists and Estonian Defense League members who participated in the defense readiness exercises over the past three years. The study aims to understand the impact of the war in Ukraine on the willingness to defend of Estonian reservists, the differences in attitudes between reservists and Estonian Defense League members regarding national defense, and the influence of status gain or loss associated with transitioning from civilian to military field on reservists' willingness to defend. The empirical basis of the study relied on survey data collected from reservists who attended additional training gatherings in 2021, 2022, and 2023, by the Estonian National Defense College and the Institute of Social Sciences at the University of Tartu.

The study revealed that, despite the expectation of increased willingness to defend due to real and perceived threat, the analysis conducted in this study did not indicate a significant effect. Therefore, it cannot be concluded that the war in Ukraine influenced the defense willingness of the surveyed reservists. However, reservists who have been more engaged and have invested more time in military activities are more likely to participate in future defense readiness exercises and defense activities. The analysis further found that individuals with more positive attitudes to national defense are more likely to be ready to participate in future defense readiness exercises and defense activities. Hence, it can be assumed that the willingness to defend and commitment of Estonian Defense League members are higher compared to reservists. It can also be assumed that reservists who do not hold leadership positions in the civilian field but hold them in the military field have a greater motivation to contribute to national defense.

Keywords: willingness to defend, reservists, Estonian Defense League, Estonia, defense readiness exercise, attitudes, national defense, civilian field, military field, social mobility

SISUKORD

SISSEJUHATUS	7
1. UURIMUSE TAUST	10
1.1. Riigikaitse Eestis	10
1.2. Hoiakud	13
1.3. Kaitsetahe	14
1.4. Tsiviil- ja militaarvälja vahel liikumine	15
PROBLEEMISEADE	18
2. METOODIKA	20
2.1. Kasutatavad andmed	20
2.2. Kirjeldav statistika	21
2.3. Tunnuste kirjeldus	23
3. ANALÜÜS	28
3.1. Reservväelaste valmisolek järgmisel õppekogunemisel osaleda aastate lõikes	28
3.2. Reservväelaste valmisolek järgmisel õppekogunemisel osaleda sotsiaaldemograafiliste näitajate lõikes	29
3.3. Reservväelaste ja kaitseliitlaste riigikaitseliste hoiakute erinevused	36
3.4. Reservväelaste tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasneva staatuse tõusu või kadu mõju nende kaitsetahtele	39
3.5. Regressioonanalüüs reservväelaste valmisolekust järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osaleda	42
3.5.1. Regressioonanalüüs reservväelaste valmisolekust järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osaleda sotsiaaldemograafiliste näitajate lõikes	42
3.5.2. Regressioonanalüüs reservväelaste valmisolekust järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osaleda täiendavate tunnuste alusel	44

ARUTELU	49
KOKKUVÕTE	52
KASUTATUD KIRJANDUS	54
LISAD.....	61
Lisa 1. Reservväelaste ja kaitseliitlaste hoiak reservõppekogunemise korraldamise sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes	61
Lisa 2. Reservväelaste ja kaitseliitlaste hoiak kohustuslikku ajateenistusse sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes	62
Lisa 3. Reservväelaste ja kaitseliitlaste hoiak kaitsetegevuses osalemise sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes.....	63

SISSEJUHATUS

Suurimaks ja pikaajalisemaks julgeolekuohuks on nii Eestile kui ka teistele Balti riikidele olnud naaberriik Venemaa (Andžāns & Veebel, 2017), kes 2022. aasta alguses alustas taaskord sõjalist tegevust Ukrainas. Tegevus Ukrainas on tekitanud olukorra, kus kardetakse Eesti suveräänsuse pärast, mis alles 30 aastat tagasi uuesti saavutati. Julgeolekuohu kasvades on oluline, et piiratud ressurssidega Eesti oleks valmis võõrriigile vastu hakkama, tehes tihedat koostööd liitlastega ning hoides kaitseväekohustlaste lahinguvalmidust ja kaitsetahet kõrgena. (Vabariigi Valitsus, 2023)

Iseseisvale esmasele kaitsevõimele üles ehitatud Eesti riigikaitse näeb ette, et igäihel, kellel on kohustus riiki kaitsa, peab seda tegema (Kaitseministeerium, 2021). Seetõttu on oluline roll just täisealistel Eesti meestel, kes on läbinud kohustuslikus korras Eesti ajateenistuse ning määratud seeläbi reservväelasteks, sest just reservväelased moodustavad suurema osa sõjaaja struktuurist (Laanepere & Kasearu, 2020). Eestis keskendutakse suuresti reservväelaste lahinguvalmiduse ja kaitsetahte kõrgel hoidmisele. Reservüksustel laskub kohustus osaleda igal aastal suurematel õppekogunemistel ja täiendavatel lisaõppekogunemistel – mõlema eesmärgiks on reservväelaste sõjaliste teadmiste värskendamine, lisaks tõhustatakse mobilisatsioonivalmidust etteteatamata lisaõppekogunemistega (Eesti kaitseväge, 2023).

On oluline teada, milline on reservväelaste kaitsetahe. Lisaks kaitsetahtele on oluline teada, kuidas riigikaitseesse panustavad inimesed riigikaitseesse suhtuvad, millised on nende hoiakud. Hoiakuid on uuritud ja defineeritud läbi aegade mitmeti, kuid on selge, et hoiakud võivad olla nii positiivsed kui ka negatiivsed ning annavad aimduse, kuidas indiviid vastavalt oma hoiakutele käituda kavatseb (Fishbein & Ajzen, 1975; Eagly & Chaiken, 1993). Reservväelaste ja kaitseliitlaste hoiakute uurimine aitab mõista, kas loodud riigikaitsealine süsteem toimib ootustele vastavalt.

Alates 2021. aastast on Kaitseväge Akadeemia ja Tartu Ülikool läbi viinud pärast iga lisaõppekogunemist Okas küsitlusuuringu, mille eesmärk on saada ülevaade osalenud reservväelaste ja kaitseliitlaste arvamustest ja riigikaitsealistest hoiakutest. Ankeetküsitlustele vastamine on alati olnud vabatahtlik ning vastajal on iga hetk võimalik vastamisest loobuda. Bakalaureusetöös on kasutatud kolme viimase aasta andmeid (2021, 2022 ja 2023), tänu millele on küsitluses osalenud reservväelaste ja kaitseliitlaste hoiakuid kui ka arvamusi võimalik

omavahel võrrelda, leida nende vahel võimalikke seoseid ning anda ülevaade sellest, kas ja kuidas on hoiakud ning arvamused aastate jooksul muutunud.

Varasemalt (nt Lest (2020), Mürsoo (2018)) on hoiakute uurimiseks kasutatud ajateenijate kompleksuuringu andmeid, kuid esimest korda on bakalaureusetöö empiiriliseks aluseks Okas küsitlusandmed. Varasemalt on kaitsetaht uurinud Ulvi Uulimaa, kes 2019. aastal kirjutas magistrیتöö teemal “Kaitseväekohustuse eas Eesti meeste aktiivne kaitsetahte aastatel 2000-2017”. Tema uurimusest selgus, et kaitsetahte tõus ja langus on tugevalt seotud sotsiaalse keskkonnaga, kus inimene parasjagu viibib, mistõttu on ka kaitsetahte ajas muutuv. Tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasnevat staatuse tõusu või kadu mõju reservväelaste kaitsetahtele on varasemalt uurinud Taavi Laanepere ja Kairi Kasearu(2021), kes leidsid, et reservväelaste sõjaväeline auaste mõjutab valmisolekut järgmisel õppekogunemisel osaleda.

Eesmärk on selgitada välja viimase kolme aasta jooksul õppekogunemistel Okas oselnud reservväelaste ja kaitseliitlaste riigikaitseesse panustamisvalmidus. Eesmärgi täitmiseks võrreldakse ja analüüsitakse, mil määral on 2021. ja 2022. aastal küsitluses osalenud Eesti reservväelaste kaitsetahte muutunud sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes. Analüüsiga soovitakse teada saada, kas 2022. aasta alguses alanud sõda Ukrainas on mõjutanud Eesti reservväelaste kaitsetaht. Kuna Eesti riigikaitse tugineb suuresti reservarmeele, siis on oluline mõista, kuidas sõda Ukrainas on mõjutanud Eesti reservväelaste kaitsevalmidust ja kaitsetaht. Lisaks uuritakse bakalaureusetöö raames kuivõrd erinevad 2022. ja 2023. aastal küsitluses osalenud reservväelaste ja kaitseliitlaste riigikaitsele hoiakud ning kuivõrd 2021. ja 2022. aastal küsitluses osalenud reservväelaste tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasnevat staatuse tõusu või kadu mõjutas nende kaitsetaht. Tulenevalt töö eesmärkidest on püstitatud kolm uurimisküsimust:

1. Mil määral on mõjutanud sõjaline tegevus Ukrainas Eesti reservväelaste kaitsetaht?
2. Kuivõrd reservväelaste ja kaitseliitlaste riigikaitsele hoiakud erinevad?
3. Kuivõrd tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasnevat staatuse tõusu või kadu mõjutab reservväelaste panustamisvalmidust/kaitsetaht?

Bakalaureusetöö põhineb kvantitatiivsete uurimismeetodite kasutamisel ning on jaotatud viieks osaks. Töö esimeses osas annab autor ülevaate riigikaitsest Eestis, hoiakutest ja kavatsusest mingil viisil käituda, inimeste kaitsetahte kujunemisest ja mõjutavatest teguritest ning tsiviil- ja militaarelu vahel liikumisest. Töö teine osa keskendub probleemiseadele, kus kirjeldatakse täpsemalt, miks käsitletavat teemat on oluline uurida. Kolmandas peatükis kirjeldatakse töös kasutatavat meetodikat, lisaks antakse ülevaade andmetest, töös kasutatavatest tunnusestest ja kirjeldavast statistikast. Töö neljandas osas viiakse läbi analüüs ning otsitakse vastuseid uurimisküsimustele. Töö viiendas osas on võrreldud saadud tulemusi teoorias käsitletuga ning arutletud analüüsi tulemuste üle.

1. UURIMUSE TAUST

1.1. Riigikaitse Eestis

Eesti Vabariigi põhiseaduse 10. peatüki § 124 on Eesti kodanikud kohustatud osa võtma riigikaitsest seaduses sätestatud alustel. Kaitseväekohustuslased on täisealised meessoost isikud, kes on läbimas või läbinud kohustusliku ajateenistuse, kuid igal kodanikul on võimalus ka vabatahtlikult riigikaitseesse panustada. Eesti riigikaitsekorraldus on sätestatud riigikaitseseadusega. Eesti riigikaitseseaduse § 2 lõige 1 kohaselt on riigikaitse peamiseks eesmärgiks Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse, riigi territoriaalse maa-ala terviklikkuse, põhiseadusliku korra ning inimeste turvalisuse säilitamine (Riigikaitseseadus, 2016). Tulenevalt riigikaitseseaduses määratletud eesmärkidest on oluline, et riigikaitse toimimine oleks korrapäraselt korraldatud. Vastavalt 2021. aastal välja töötatud kümne aasta riigikaitse arengukavale peetakse oluliseks suurendada Eesti iseseisvat kaitsevõimekust, heidutus- ja kaitsetaktikate arendamist, kaitsekulude hoidmist üle 2% SKP-st ning liitlastega koostöö tegemist (Kaitseministeerium, 2021).

Iseseivale esmasele kaitsevõimele üles ehitatud Eesti riigikaitse tugineb tugevalt oma reservarmeele, kellel lasub kohustus osaleda riigikaitstes kuni 60. eluaastani (Laanepere & Kasearu, 2021). Esmane kaitsevõime moodustab sõjalise jõu, mis toetab NATO strateegilist kaitsetegevust (Kaitseministeerium, 2021), mistõttu on oluline, et nii Eesti sõjalised jõud kui ka NATO liitlased teeksid omavahel tihedalt koostööd. Eesti riigikaitse ainukene eesmärk pole sõjalist konflikti võita, vaid heidutusmeetodite abil ära hoida ka võimalikke konflikte. Heidutustega üritatakse agressorile anda mõista, et rünnakust tulenevad kaotused kaaluvad üle võimaliku kasu (Laanepere & Kasearu, 2021). Lisaks heidutustele valmistatakse ette ka ühiskond ning riigiasutused võimalikeks kriisideks, mis loob tugeva riigi ning ühiskonna (Kaitseministeerium, 2021).

2022. aastal moodustas suure osa sõjaaja struktuurist 231 232 reservväelast (Kaitseministeerium, 2023), kes on läbinud kohustusliku ajateenistuse ning omandanud vastavad sõjalised teadmised riigi kaitsmiseks. Lisaks kohustuslikule ajateenistusele on alates 2013. aastast võimalik naistel vabatahtlikult ajateenistusse astuda (Laanepere & Kasearu, 2021), kuid naiste osakaal riigikaitstes

on olnud võrdlemisi madal – 2022. aasta seisuga on alates 2013. aastast ajateenistuse läbinud 212 naist (Kaitseministeerium, 2023). Suure osa riigikaitse struktuurist moodustavad ka kaitseliitlased, kes tegutsevad Eesti Kaitseliidu all. Tegu on vabatahtliku riigikaitseorganisatsiooniga, mis on Kaitseministeeriumi valitsemisalas, ning kuhu kuulub umbes 16 000 kaitseliitlast – koos noorte- ja naisorganisatsioonidega on vabatahtlikke kokku 28 000 (Kaitseliit, 2023).

Kuna Eesti riigikaitse tugineb suuresti reservarmeele, on oluline mõista, millised tegurid mõjutavad reservväelaste kaitsevalmidust kui ka kaitsetahet. Reservväelaste mobiilsus tsiviil- ja militaarelu vahel purustab barjääre kaitseväge ja kodanikuühiskonna vahel - omandatud kaitsealased teadmised kanduvad üle tsiviilellu, mida jagatakse paratamatult lähedaste ja tuttavatega (Juurvee, 2021; Lomsky-Feder, Nir Gazit & Eyal Ben-Ari, 2008). Seega mõjutab reservväelaste mobiilsus tsiviil- ja militaarelu vahel ka teiste ühiskonnagruppide kaasatust. Tugevamat toetust kaitsejõududele on täheldatud riikides, kus ajateenistus on kohustuslikus korras kehtestatud, kuna riigikaitse hõlmab seeläbi üha enam kõiki ühiskonnagruppe (Choulis, Bakaki & Böhmet, 2019). 2022. aastal läbi viidud avaliku arvamuse küsitlusest selgub, et 82% Eesti inimestest pidas noormeeste ajateenistust täiesti- või pigem vajalikuks (Avalik aramus..., 2022). Nii perekonna, sõprade kui ka kolleegide toetus mõjutab tugevalt reservväelaste osalust kaitseväelistes tegevustest (Laanepere & Kasearu, 2021).

Lisaks kohustuslikule ajateenistusele on kaitseväelisteks tegevusteks nii õppekogunemised kui ka lisaõppekogunemised, millest kaitsevägekohuslased peavad osa võtma. Õppekogunemiste peamiseks eesmärgiks on ajateenistuse läbinud sõdurite teadmisi värskendada, et Eestit potentsiaalse rünnaku eest tõhusalt kaitsta (Eesti kaitseväge, 2023). Mobilisatsioonisüsteemi tõhusamaks muutmiseks korraldatakse Eestis regulaarselt mitmeid õppekogunemisi, suurimad neist on Kevadtorm ja Siil, kus kogunevad nii ajateenijad, reservväelased, tegevväelased, kaitseliitlased kui ka liitlasvägede sõdurid. Taasiseseisvunud Eesti suurim siseriiklik suurõppus Kevadtorm toimus esimest korda 2003. aastal kevadel ning alates 2015. aastast toimub iga kolme- nelja aastat tagant Kevadtormi asemel suurõppus Siil (Eesti kaitseväge, 2023; Eesti kaitseväge, 2021). Kui suurõppustele kutsutakse sõdureid 120-päevase etteteatamisega, siis lisaõppekogunemistele tuleb viivitamatult ilmuda kutsel märgitud ajal ja kohas (Eesti kaitseväge, 2023). Alates 2016. aastast toimub iga aasta lisaõppekogunemine Okas, mis on suunatud eelkõige

reservväelastele. Harjutava iseloomuga lisaõppekogunemine toimub igal aastal vastavalt Vabariigi Valitsuse otsusele eesmärgiga kontrollida kaitseväge sõjaaja üksuste lahinguvalmidust, mille tõttu puudub ka pikalt eelinformatsioon antud kogunemiste kohta (Kaitseressursside amet, 2023). 2023. aasta õppused on aga olnud suunatud hoopis Kaitseleiidule ja maakaitseringkondadele. Esimene lisaõppekogunemine, mis korraldati ainult Kaitseleiidule ning maakaitseringkondadele, toimus 2023. aasta jaanuaris, kus osales 658 Lääne maakaitseringkonna üksustesse kuuluvat reservväelastest kaitseleiidlast (Eesti kaitseväge, 2023). Teine Kaitseleidu üksustele korraldatud lisaõppekogunemine toimus 2023. aasta mais, kus osales 607 Lõuna maakaitseringkonna üksustesse kuuluvat reservväelastest kaitseleiidlast (Eesti kaitseväge, 2023).

Kuigi kolme Balti riigi iseseisvust ähvardavad sarnased ohud, mille eest soovitakse oma iseseisvust kaitsta, on nii Läti, Leedu kui ka Eesti valinud erinevad lähenemisviisid riigikaitseliste mudelite väljatöötamisel (Zaleski jt, 2020). Vastavalt Eesti kaitseväge teenistuse seadusele (2013) on ajateenistus Eestis kohustuslik 17–27-aastastele (k.a) tervetele meessoost isikutele, oma kohustusi täidetakse 8–11 kuud ning pärast ajateenistuse läbimist jätkatakse reservarmees kuni 60. eluaastani. Erinevalt Eestist, otsustas Läti loobuda kohustuslikust ajateenistusest 2007. aastal ning peamiselt keskendutakse rahvusvahelistele missioonidele (Veebel & Ploom, 2019; Andžāns & Veebel, 2017). Siiski otsustas Läti parlament 2023. aasta alguses, et suure julgeolekuohu tõttu tuleks uuesti rakendada riigis kohustuslik ajateenistus 18–27-aastastele noormeestele (Latvia..., 2023). Tänapäevani on kohustusliku ajateenistuse asemel võimalik vabatahtlikult ühineda Läti rahvuskaardiga (Läti keeles *Zemessardze*), kes ise vastutab oma liikmete väljaõppe eest, tegeledes nii sise- kui ka välisjulgeoleku tagamisega (Veebel & Ploom, 2019; Allers & Śliwa, 2022). Läti rahvuskaart allub ühe teenistusena kaitseväge juhatajale ning on riigi relvajõudude komponent, mille peamiseks eesmärgiks on kodanike kaasamine riigiterritooriumi ja ühiskonna kaitsmisesse (Allers & Śliwa, 2022). Leedu, kes sarnaselt Lätile 2008. aastal kohustusliku ajateenistuse kaotas, võttis 2015. aastal vastu otsuse, et ajateenistus peab olema siiski kohustuslik (Veebel & Ploom, 2019). Geopoliitiline olukord oli juba sel hetkel oluliselt muutunud ning Leedu kannatas tugevalt ka relvajõudude puudumise all, mis tuleneb sellest, et vabatahtlikkuse alusel on raskem inimesi ajateenistusse värvata (Acus, 2015; Veebel & Ploom, 2019). Kohustusliku ajateenistuse kaotamise põhjenduseks tõid nii Läti kui ka Leedu NATO-ga liitumise, suunates kogu sõjaväelise ressursi NATO tegevusse (Andžāns & Veebel, 2017). Soome ja Eesti ajateenistus on sarnaselt üles ehitatud

– ajateenistus on kohustuslik, kestab vastavalt viis, kaheksa või üksteist kuud ning kaitseväekohustlasteks on 18–60-aastased meessoost isikud, kes pärast ajateenistus määratakse reservi (Kosonen, Puustinen & Tallberg, 2019).

1.2. Hoiakud

Sarnaselt teiste teoreetiliste konstruktsioonidega on hoiakuid ajaloo jooksul erinevates uurimustes erinevalt analüüsitud ja defineeritud. Tänapäev pole suudetud mõistet “hoiak” üheselt defineerida termini spetsiifilisuse tõttu, kuid on kõigile iseenesestmõistetav ning igapäevaselt laialdaselt kasutusel (Oskamp & Wesley Schultz, 2005; Roberts, 2010). Samas on mõiste “hoiak” sotsiaalpsühholoogias üpris täpselt lahti seletatud.

Fishbeini ja Ajzeni (1975) sotsiaalpsühholoogilise teooria kohaselt on hoiak eelsoodumus reageerimaks püsivalt soodsal või ebasoodsal viisil mingi kindla objekti suhtes. Nende definitsioon seostub suhtumisega mingi konkreetse käitumise suhtes ja kuidas see on seotud emotsioonide ja tõekspidamisega. Samas laialdasemalt kasutusel olev Eagly ja Chaiken (1993) definitsioon keskendub individuaalsele kognitiivsele väärtushinnangule – nende määratluse kohaselt on mõiste “hoiak” inimese kognitiivne ettekujutus positiivsetest või negatiivsetest hinnangutest erinevatele objektidele. See tähendab, et hoiakuid on kahte sorti, mida inimene võib omada - negatiivsed ja positiivsed hoiakud.

Fishbeini ja Ajzeni (1975) teooria kohaselt kujunevad hoiakud välja individuaalsete uskumuste, hinnangute ja väärtuste alusel ning on seotud indiviidi kogemuste, sotsiaalse keskkonna ja kultuuriga. Roberts (2010) sõnul on inimestel mitmeid hinnanguid erinevate objektide kohta, olgu need siis abstraktsed või füüsilised, mis võivad olla nii positiivsed kui ka negatiivsed. Sellised hinnangud aitavad mõista, milline on inimese hoiak mingisuguse objekti suhtes ning mis paneb inimese vastavat käitumist kavatsema. On oluline mõista, et hoiakutest kujuneb välja kavatsus mingisugust tegevust teostada. Sotsiaalpsühholoogilise teooria kohaselt on kavatsus tõesäosus, mis hõlmab seost objekti ja mõne tegevuse vahel, mis on otseselt või kaudselt mõjutatud tema hoiakutest ja ühiskonnas kehtestatud sotsiaalsetest normidest. (Fishbein & Ajzen, 1975)

Samuti ei ole hoiakud püsivad ning võivad elu jooksul muutuda. Neid võivad mõjutada nii inimese enda isiklikud kogemused kui ka kindlad isikud (Fishbein & Ajzen, 1975). On täheldatud, et kindlameelseid inimesi, kellel on välja kujunenud tugev hinnang objekti suhtes, on vähem vastuvõtlikumad mõjutamistele ja veenmistele teiste inimeste poolt (Zembarain & Johar, 2007). Seetõttu võivad nii inimese käitumine, kavatsus kui ka erinevad hoiakud objektide suhtes muutuda.

Roberts (2010) sõnul on kõige kiirem, lihtsam ja kulutõhusam viis küsida inimestelt otse, kuidas nad konkreetse objektiga suhestuvad. Psühholoogilise konstruktsioonina ei ole hoiakuid võimalik otse mõõta ega vaadelda – hoiakute mõõtmine annab ainult ligikaudse hinnangu, kuidas inimene mingisuguse nähtusega suhestub. Laialdasemalt kasutatakse hoiakute mõõtmiseks kinniseid küsimusi – vastaja ise saab kiirelt ja lihtsalt valiku teha ning on praktilisem ka analüüsimisel (Roberts, 2010; Eagley & Chaiken, 1993; Fishbein & Ajzen, 1975). Samuti on oluline enne läbi mõelda, et kas ühe ja sama objekti hoiaku uurimiseks kasutatakse ühte küsimust või sama küsimust mitmes erinevas variandis ning kui otsustatakse kasutada kinniseid küsimusi, siis mitme palli süsteemis neid mõõdetakse (Roberts, 2010).

1.3. Kaitsetahe

Riigi kodanike kaitsetahte kaardistamine on oluline, et sõjalise olukorra puhkemisel kiiresti ja efektiivselt vastasvägede rünnakule õigesti reageerida. Eestil, kui väikeriigil, on piiratud vahendid, et oma riiki kaitsta, mis tõttu on tähtis, et kodanikud oleksid valmis vajadusel Eestit kaitsma (Rutkauskas, 2018). Peamiseks agressoriks Eesti jaoks on naaberriik Venemaa, kelle võimu alt riik alles 30 aastat tagasi vabanes ning on tänaseni suureks ohuks Eesti suveräänsusele (Andžāns & Sprūds, 2020; Inglehart, Puranen & Welzel, 2015). Sarnases olukorras on hetkel aktiivselt oma kodumaa, vabaduse ja sõltumatuse eest võitlev Ukraina, kelle kodanike kaitsetahe võrreldes 2014. aastaga on kasvanud (Norris & Kizlova, 2022). Seetõttu on oluline mõista, millised tegurid võivad mõjutada indiviidi valmisolekut oma koduriiki kaitsta.

Pärast 1991. aastal Nõukogude Liidu võimu alt vabanemist, on Eesti teinud märkimisväärse poliitilise, majandusliku ja ühiskondliku muutuse. Taasiseseisvunud Eesti on rohkem seotud Euroopa Liidu ja NATO tegemistega, kui mõned teised liikmesriigid, ning on suutnud seeläbi arendada oma majanduslikku tegevust (Andžāns & Sprūds, 2020). On täheldatud, et

majandusarenguga kaob noortel põlvkondadel ohutunne ning ellujäämine muutub enesestmõistetavaks - kui puudub reaalne ja tajutud oht nii endale kui ka riigile, siis väheneb ka kaitsetahe ning keskendutakse võimalustele, mis paneb inimesi elu muul moel väärtustama (Inglehart, Puranen & Welzel, 2015). Samas on reaalne tajutud oht ning isiklik kogemus riigikaitsega (riigikaitseõpetus, ajateenistuse läbimine, õppekogunemistel osalemine jms) see, mis tõstab nii noorte kui ka elanikkonna kaitsetaht (Díez-Nicolás, 2010; Uulimaa, 2019). 2022. aastal läbi viidud avaliku arvamuse küsitlusest selgub, et Eesti aktiivne kaitsetahe on tõusnud 76%-ni – 9% võrra rohkem kui 2021. aastal. Venekeelse elanikkonna aktiivne kaitsetahe on küll eestlaste omast madalam, vaid 44%, kuid võrreldes 2021. aastaga on see 4% võrra kõrgem. (Avalik arvamus ..., 2022; Avalik arvamus ..., 2021)

Eestlaste kõrge kaitsetahe on seotud ka rahvusliku identiteedi ja patriotismiga ning tugineb tugevalt Eesti ajaloole (Rutkauskas, 2018; Uulimaa, 2019; Mänd, 2013). Ajaloolised teadmised Eestis toimunud sõjalistest tegevustest ja nendega kaasnenud kannatustest, mida toetavad esivanemate emotsionaalsed mälestused nendest aegadest, suurendavad inimeste uhkusetunnet (Uulimaa, 2019; Mänd, 2013). Eesti ajaloo õpetamisel tuleks just noorematele põlvkondadele põhjalikult selgitada minevikus toimunud sündmusi, mis võimaldavad neil elada vabas demokraatlikus riigis - see aitab noorematel põlvkondadel väärtustada seda, mille eest nende esivanemad võitlesid, ning tugevdab nende side riigiga (Mänd, 2013).

1.4. Tsiivil- ja militaarvälja vahel liikumine

Pärast kohustusliku ajateenistuse läbimist jätkatakse reservväelasena ning paljud kaitseväekohuslased liiguvad igapäevasest militaarväljast tagasi tavapärasesse tsiivilvälja muude kohustustega tegelema. Siiski jääb nendele reservväelastele, kes on otsustanud, et ei soovi tegevväelasena jätkata, kohustus aeg-ajalt sõjaväeliste ülesannetega tegeleda. Eestis tuleb reservväelastel peamiselt liikuda tsiivil- ja militaarvälja vahel siis, kui saabunud on kutse osaleda lisaõppekogunemisel või suuremal õppekogunemisel, millest osavõtmine on kohustuslik selle hetkeni kuni kaitseväekohuslane saab 60-aastaseks (Lillemäe, Laanepere & Kasearu, 2023).

Tsiviil- ja militaarvälja vahel liikumine võib aga tekitada pingeid reservväelaste ja nende elu teiste kesksete institutsioonide vahel, suuresti seetõttu, et suur osa reservväelastest töötab tsiviiltööl (Anderson & Goldenberg, 2019). Õppustel osalemine seab reservväelastele ning institutsioonidele, kus reservväelased parasjagu aktiivsed on, mitmeid väljakutseid, kuna õppuste ajaks peavad reservväelased ajutiselt lahkuma oma tavapärastest tegevustest ja kohustustest (Lillemäe, Laanepere & Kasearu, 2023). Seetõttu nimetatakse reservväelasi tihti sotsiaalteadustes transmigrantideks, kes liiguvad kahe või enama institutsiooni vahel ning kuuluvad erinevatesse sotsiaalsetesse rühmadesse, mis hõlmavad nendes institutsioonides olevaid inimesi (Lomsky-Feder, Gazit & Ben-Ari, 2008; Ben-Air & Connelly, 2023; Griffith, 2009). Transmigrantidena on reservväelased ainulaadsel positsioonil, kus tasakaalustada tuleb pereelu, tsiviiltöökohustused ja sõjaväeteenistus (Anderson & Goldenberg, 2019; Lillemäe, Laanepere & Kasearu, 2023).

Tsiviil- ja militaarvälja vahel liigeldes tuleb paika panna normid ja väärtused, mis on kodus ja töökeskkonnas põhilised (Laanepere, Truusa & Cooper, 2018). Tsiviilväljal seatud normid ja väärtused võivad olla vastuolus militaarvälja omadega ja raskesti järgitavad, sest kohustuste täitmiseks tuleb loobuda isiklikust vabadusest, harjumuspärasest igapäevaelust ning sõpradest ja perest, mida eestlaselt hindavad kõrgelt (Raid, Kasearu & Truusa, 2019). Reservväelased, kes on õppustele kutsutud, peavad lühikese aja jooksul kohanema sõjaväeliste harjumustega, kuid elujõulised sõjaväelised harjumused paratamatult selle ajaga välja ei kujune (Laanepere, Truusa & Cooper, 2018; Laanepere & Kasearu, 2021), mistõttu on Eesti reservväelastel suurem sidusus tsiviilvälja harjumustega (Laanepere & Kasearu, 2021).

Reservväelaste majanduslikud tegurid võivad sageli osutada olulisemaks otsustamisel, kas vastata reservõppuse kutsele või riskida rahatrahvi või arestiga (Laanepere, Truusa & Cooper, 2018). Tsiviiltööd tegevatele reservväelastele kompenseeritakse vastavalt tema auastmele kindlas ulatuses saamata jäänud tasu, kuid saadav kompensatsioon võib jätkuvalt jääda alla reservväelase igapäevasele sissetulekule (Lillemäe, Laanepere & Kasearu, 2023) - see aga oleneb sellest, kus inimene parasjagu töötab ja millist igapäevast sissetulekut ta teenib. Õppustel osalevate reservväelaste motiveerimiseks on püütud tasandada sissetulekute lõhet tsiviiltöö ja teenistusse kutsumisel saadava tasu vahel - tõstes kompensatsiooni, mida reservväelased saaksid

reservõppekogunemisel osalemise eest, ning lähendades seda Eesti keskmisele palgale (Laanepere, Truusa & Cooper, 2018).

Seetõttu on reservväelased tihti dilemma ees – kas olla perele jätkusuutlik palgasaaja või panustada riigi julgeolekusse (Laanepere & Kasearu, 2023). Eriti mõjutab eemalolek neid peresid, kes sõltuvad kahest sissetulekust ning kus vanemate rollid on omavahel jagatud, koju jäänud vanem peab täitma ka eemaloleva vanema rolli (Anderson & Goldenberg, 2019). Rollidevahelised konfliktid põhjustavad rohkem isiklikku stressi ja inimestevahelisi konflikte, mille tagajärjel väheneb ka motivatsioon osaleda riigikaitse ülesannete täitmisel (Griffith, 2005; Laanepere & Kasearu, 2023). Samas on leitud, et need, kes on varasemalt olnud rohkem kaasatud ning panustanud riigikaitse tegevustesse aega, osalevad ka suurema tõenäosusega järgmisel õppekogunemisel (Laanepere & Kasearu, 2021). Aktiivselt riigikaitse tegevustesse panustamise võimaldab reservväelastel omandada sõjaline auaste, mis on militaaryljal kõrgelt hinnatud ning on justkui tasu panuse eest.

PROBLEEMISEADE

Eesti riigikaitse on üles ehitatud iseseisval esmasel kaitsevõimel ning tugineb suuresti reservarmeele, mistõttu on reservväelaste kaitsetahte ja hoiakute kaardistamine vajalik, et reageerida kiiresti ja efektiivselt võimalikele vastasvägede rünnakule. Piiratud vahenditega Eestil Eestil kui väikeriigil on piiratud vahendid riigi kaitsmiseks, mistõttu on kodanike valmisolek oma kodumaad kaitsta oluline. Suurimaks ning pikaajalisemaks agressoriks ja julgeolekuohuks on Eesti jaoks naaberriik Venemaa, kelle võimu alt alles hiljuti Eesti vabanes ning kes jätkuvalt kujutab suurt ohtu Eesti suveräänsusele. 2022. aasta alguses alustas Venemaa taaskord sõjalist tegevust Ukrainas ning tänaseni võitleb Ukraina tugevalt oma suveräänsuse eest, mistõttu on suur oht ka taasiseisvunud Eestil. Suure julgeolekuohu tõttu on oluline mõista, kuidas sõjaline olukord Ukrainas on mõjutanud Eesti reservväelaste kaitsetaht ja hoiakuid riigikaitse suhtes. Kas reaalse ja tajutud oht vähendab reservväelaste kaitsetaht või ollakse rohkem valmis oma riiki agressori eest kaitsma?

Samuti ei tegele paljud Eesti reservväelased igapäevaselt sõjaväeliste ülesannete täitmisega ning pärast kohustuslikku ajateenistust pöörduakse tagasi tsiviilväljale, keskendudes tavapärastele tegevustele ja kohustustele. Tsiviilväljal veedavad reservväelased rohkem aega kui militaerväljal, mistõttu on välja kujunenud ka tugevamad tsiviilvälja harjumused. Reservväelased, kes teenivad elatist tsiviiltöoga, on tihti dilemma ees, kas panustada kohusetundliku reservväelaseks riigikaitseks, loobudes mõneks ajaks kohustuste täitmiseks harjumuspärasest igapäevaelust või olla jätkusuutlik palgasaaja enda perekonnale. Reservväelastel, kellel on suurem sissetulek, on ka suuremad rahalised kohustused ning muretsetakse perekonna toimetuleku pärast, mistõttu Eesti kaitseväge poolt pakutav kompensatsioon aitaks vaid vähem jõukamaid reservväelasi. Samas tõstab reservväelaste motivatsiooni reservõppekogunemistel osaleda ajateenistuses omandatud sõjaväeline auaste. Sõjaline auaste antakse ajateenijale, kes on olnud kaasatud ning panustanud suurelt riigikaitseks. Seetõttu üritatakse bakalaureusetöoga mõista, kuidas tsiviilväljalt militaerväljale liikumisega kaasnev staatuse tõus või kadu mõjutab reservväelaste sõjaväelise auastme ja tsiviilelu ametikoha omavahelist seost ning kuidas nende omavaheline korrelatsioon mõjutab reservväelaste hoiakuid riigikaitseks.

Eesmärk on selgitada välja viimase kolme aasta jooksul õppekogunemistel Okas osalenud reservväelaste ja kaitseliitkaste riigikaitssesse panustamise valmidus. Täpsemalt soovitakse teada saada, kuidas on lisaõppekogunemisel Okas osalenud reservväelaste kaitsetahe muutunud pärast seda, kui Venemaa alustas 24. veebruaril 2022. aastal sõjalist tegevust Ukrainas. Lisaks uuritakse, mil määral erinevad nii reservväelaste kui ka kaitseliitlaste hoiakud riigikaitssesse ning kui suur mõju on militaarse staatuse tõusu või kadu reservväelaste riigikaitsele hoiakutele. Eesmärgist ja uurimisülesannetest tulenevalt on püstitatud kolm uurimisküsimust:

1. Mil määral on mõjutanud sõjaline tegevus Ukrainas Eesti reservväelaste kaitsetahe?
2. Kuidas erinevad reservväelaste ja kaitseliitlaste riigikaitsele hoiakud?
3. Kuidas mõjutab tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasnev staatuse tõus või kadu reservväelaste panustamisvalmidust/kaitsetahe?

2. METOODIKA

2.1. Kasutatavad andmed

Bakalaureusetöö empiiriliseks aluseks on Kaitseväe Akadeemia (KVA) ja Tartu Ülikooli (TÜ) ühiskonnateaduste instituudi kogutud Okas 2021, 2022 ja 2023 aastatel lisaõppekogunemistel osalenud reservväelaste ja kaitseliitlaste ankeetküsitluse andmed. Esmakordselt koguti andmeid pärast lisaõppekogunemist 2021. aastal. Õppekogunemiste lõpus läbiviidava uuringu eesmärk on saada ülevaade osalenud reservväelaste ja kaitseliitlaste arvamustest ja riigikaitsealistest hoiakutest. Ankeetküsitlustele vastamine oli vabatahtlik ning vastajal oli võimalik iga hetk vastamisest loobuda, sellest tulenevalt on tegu iseselekteeruva valimiga. Tulenevalt andmete kogumise viisist ei ole vastused üldistavad kõigile reservõppusel osalenud reservväelastele, vaid üksnes neile reservväelastele, kes pidasid uuringus osalemist oluliseks. Samuti oli ankeetküsitlusele vastamine anonüümne ehk isikuid tuvastavaid andmeid ei küsitud.

2021. aastal osalesid lisaõppekogunemisel 17. pioneeripataljoni, 27. pioneeripataljoni, 191. luurekompanii ja 291. luurekompanii reservväelased. Sel aastal oli ankeetküsitlusele võimalik vastata vaid elektrooniliselt – lisaõppekogunemise lõpus saadeti kutse uuringus osalemiseks ning link ankeetküsitlusele. 2022. ja 2023. aastal oli uuringu korraldus sama, mis 2021. aastal, kuid küsitlusele sai vastata nii paber kandjal kui ka elektrooniliselt. 2022. aasta lisaõppekogunemisel osalesid 11. jalaväepataljoni, 16. õhutorjepataljoni reservväelased ja 42. Kirde maakaitseringkonna kaitseliitlased ning 2023. aastal kaitseliitlased Lääne maakaitseringkonnast.

Töös on kasutatud 2021., 2022. ja 2023. aasta Okas lisaõppekogunemise lõpus läbi viidud küsitluseandmeid. Reservväelaste kaitsetahte muutust võrreldakse 2021. ja 2022. aasta küsitlusandmete põhjal, sest nendel aastatel olid lisaõppekogunemised peamiselt suunatud reservväelastele. Kaitsetahte muutuse uurimisel on fookuses ainult reservväelased, sest suurema osa sõjaaja struktuurist moodustavad reservväelased. Seetõttu on ka oluline uurida, kuidas on nende kaitsetahe muutunud pärast Ukraina sõja algust. Kuigi kaitseliitlased võivad olla ka reservväelased, siis 2022. ja 2023. aastal Kaitseliidu üksuse all osalenud on määratletud kaitseliitlastena, mitte reservväelastena. Lisaks ei osalenud 2021. aastal kaitseliitlased lisaõppekogunemisel, mistõttu ei saa nende kaitsetahte muutust võrrelda.

Reservväelaste ja kaitseliitlaste hoiakuid on võrreldud 2022. ja 2023. aasta andmete põhjal. 2021. aastal ei olnud ankeedis küsitud riigikaitse hoiakuid, mistõttu pole võimalik analüüsida 2021. aastal osalenud reservväelaste hoiakuid. Seetõttu võrreldakse 2022. aastal küsitluses osalenud reservväelaste hoiakuid 2022. ja 2023. aastal osalenud kaitseliitlaste hoiakutega. Hoiakute võrdlemisega soovitakse mõista, kuidas reservväelaste ja kaitseliitlaste riigikaitse hoiakud erinevad.

Reservväelaste tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasneva staatuse tõusu või kadu mõju nende kaitsetahtele analüüsitakse 2021. ja 2022. aasta andmetega. 2023. aastal ei küsitud kaitseliitlaste tsiviilelu ametipositsiooni, mistõttu ei ole võimalik kaitseliitlaste tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasneva staatuse tõusu või kadu mõju kaitsetahtele analüüsida. Lisaks on põhifookuses on reservväelased, sest kaitseliitlased on liitunud Kaitseliiduga vabatahtlikult ning nende puhul ei pruugi kehtida, et tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasnev staatuse tõus või kadu mõjutaks nende kaitsetahet.

Bakalaureusetöö raames on kasutatud lisaõppekogunemisel Okas ja küsitluses osalenud reservväelaste ja kaitseliitlaste sotsiaaldemograafilisi näitajaid, osalejate hoiakuid ning sõjaväelisi aastmeid, et anda uurimisküsimustest tulenevalt ülevaade toimunud muutustest ja erinevustest ning leida tunnuste vahel võimalikke seoseid. Osakaalude arvutamisel ei ole arvesse võetud neid, kes jätsid küsimustele vastamata või ei määratlenud ennast reservväelaseks või kaitseliitlaseks. Andmete kasutamiseks sõlmis bakalaureusetöö autor Kaitseväe Akadeemiaga andmekasutuskokkuleppe ning väljastati kolme aasta koondandmestik.

2.2. Kirjeldav statistika

Kolme aasta peale kokku osales uuringus 901 lisaõppekogunemisel osalenud isikut – 2021. aastal vastas ankeetküsitlusele 306, 2022. aastal 342 ja 2023. aastal 253 vastajat. Kokku on 153 vastajat, kes ei märkinud küsitluses ennast reservväelaseks või kaitseliitlaseks. 2021. aastal ei osalenud Kaitseliidu üksused lisaõppekogunemisel ning neid ei ole võimalik sel aastal selgelt reservväelastest eristada. 2021. aastal oli ankeetküsitlusele vastanud 297 reservväelast. 2022. aastal osales uuringus 306 reservväelast, kellest 90 osales õppusel 42. Kirde maakaitseringkonna üksuse koosseisus, kuid keda analüüsis määratletakse kaitseliitlastena, sest õppusel osaleti Kaitseliidu üksuse all. Kokku osales 2022. aastal 42. Kirde maakaitseringkonna koosseisus 122

isikut. 2023. aastal oli lisaõppekogunemine korraldatud Kaitseliidu üksustele, mistõttu küsitluses osalesid vaid kaitseliitlased. 2023. aastal võttis uuringust osa 253 kaitseliitlast. Kuna 2023. aastal ei küsitud vastajatelt reservi määramise aega, siis pole päris selge, kui paljud kaitseliitlased on ka reservväelased, kuid 149 osalejat on läbinud ajateenistuse Eesti kaitseväes, millest tulenevalt on nemad kohustuslikus korras Eesti reservvarmeesse määratud. Siinjuures on oluline märkida, et ka Nõukogude armees või mujal ajateenistuse läbinud võivad kuuluda Eesti reservväkke, kui nad on näiteks olnud Eestis tegevteenistuses.

Tabel 1. Lisaõppekogunemisel osalenud ja küsitlusele vastanud kaitseliitlaste ja reservväelaste jaotus aastate lõikes

Lisaõppekogunemise toimumise aasta	Kaitseliitlased	Reservväelased
2021	0	306
2022	122	220
2023	253	0
KOKKU	375	526

Uuringus osales 2021.-2023. aastal 821 meest (97,6%), 17 naist (2,0%) ja 3 isikut, kes ei soovinud oma sugu määratleda (0,4%). Lisaks oli 62 vastajat, kelle sugu on teadmata. Analüüsimisel ei ole sugu arvestatud, sest enamus vastajaid olid mehed. Oma vanuse märkis kolme aasta peale kokku 814 vastajat, vanuse jättis märkimata 89 vastajat. Reservväelaste ja kaitseliitlaste vanused jäid vahemikku 20-69, kõige rohkem oli 21-aastaseid isikuid, neid oli 2021.-2023. aastal kokku 63 (7,7%). Kokku on keskmine vanus kolme aasta peale 32,7 aastat. Keskmiselt kõige nooremad uuringus osalejad olid 2021. aastal, keskmine vanus 27,1 aastat, ning kõige vanemad 2023. aastal, keskmine vanus 41,0 aastat. Oma kõrgeima haridustaseme märkis 2021.-2023. aastal 840 vastajat, suurema enamuse vastajatest moodustasid keskharidusega (32,0%) ja kutseharidus keskhariduse baasil/keskeriharidus/kutsekeskharidusega (23,0%) reservväelased ja kaitseliitlased. 2021.-2023. aastal märkis 792 vastajat (94,1%) oma koduseks keeleks eesti keele, 44 (5,2%) vene keele ning 6 (0,7%) kõneleb mõnda muud keelt. Samuti ei ole ka kodust keelt analüüsimisel arvestatud, sest suur enamus vastajaid määratles oma koduseks keeleks eesti keele.

2.3. Tunnuste kirjeldus

Bakalaureusetöös läbiviidava analüüsi jaoks on kasutatud kvantitatiivseid meetodeid, et analüüsida reservväelaste kaitsetahte muutust, leida erinevusi reservväelaste ja kaitseliitlaste riigikaitselistes hoiakutes ning mõista, kuidas reservväelaste liikumine tsiviilväljalt militaarväljale kaasneva staatuse tõus või kadu mõjutab nende kaitsetahtet. Töö püstitatud kolmele uurimisküsimustele vastamiseks on kasutatud järgnevatid tunnuseid: küsitluse toimumise aasta, valmisolek järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osaleda, riigikaitse hoiakud, vanus, sissetulek, kõrgeim haridustase, sõjaväeline auaste, tsiviilelu ametipositsioon.

Töös käsitleb bakalaureusetöö autor 2021., 2022., ja 2023. aastal lisaõppekogunemisel Okas osalenud ja uuringus osalenud reservväelasi ja kaitseliitlasi. Reservväelaste kaitsetahte muutuste uurimiseks kasutatakse 2021. ja 2022. aasta andmeid. Reservväelaste ja kaitseliitlaste hoiakute erinevuse võrdlemiseks kasutatakse 2022. ja 2023. aasta küsitluses osalenute andmeid. Reservväelaste militaarväljal liikumisega kaasneva staatuse tõusu või kadu mõju kaitsetahtele uuritakse 2021. ja 2022. aasta andmete põhjal. Regressioonanalüüsi jaoks on loodud neli aasta kategooriat, et oleks võimalik täpselt eristada mis aastatel osalesid reservväelased ning kaitseliitlased: 1 = 2021 reservväelane; 2 = 2022 reservväelane; 3 = 2022 kaitseliitlane; 4 = 2023 kaitseliitlane

Kuigi kaitsetahtet on võimalik mõõta mitmete erinevate ankeedis esitatud küsimustega on bakalaureusetöö raames kasutatud õppusel osalejate kaitsetahte iseloomustamiseks küsimust *“Kas oleksite valmis osa võtma järgmisest õppekogunemisest?”*. Küsitluses osalejad said küsimusele vastamiseks valida viie vastusevariandi vahel: 1 = Jah, kindlasti; 2 = Tõenäoliselt küll; 3 = Tõenäoliselt mitte; 4 = Kindlasti mitte; 5 = Ei oska öelda. Kaitsetahte analüüsimiseks kodeeris bakalaureusetöö autor viis vastusevarianti kokku järgnevalt: 1 = Jah, valmis osalema (algsed variandid “Jah, kindlasti” ja “Tõenäoliselt küll”); 2 = Ei, pole valmis osalema (algsed variandid “Tõenäoliselt mitte”, “Kindlasti mitte” ja “Ei oska öelda”).

Küsimusega *“Kui Eestile tungitaks kallale, kas olete valmis reservväelasena oma võimete ja oskuste kohaselt osalema kaitsetegevuses relvastatud vastupanu osutades?”* mõõdetakse reservväelaste valmidust ise riiki kaitsta/riigi kaitstes osaleda. Küsitluses osalejad said küsimusele

vastamiseks valida viie vastusevariandi vahel: 1 = Jah, kindlasti; 2 = Tõenäoliselt küll; 3 = Tõenäoliselt mitte; 4 = Kindlasti mitte; 5 = Ei oska öelda. Analüüsi jaoks on kodeeritud viis vastusevarianti kokku järgnevalt: 1 = Jah, valmis kaitsetegevuses osalema (algsed variandid “Jah, kindlasti” ja “Tõenäoliselt küll”); 2= Ei, pole valmis kaitsetegevuses osalema (algsed variandid “Tõenäoliselt mitte”, “Kindlasti mitte” ja “Ei oska öelda”).

Reservväelaste ja kaitseliitlaste riigikaitseliste hoiakute võrdlemiseks kasutatakse vastandlike väidete paare 10-pallisel skaalal. Vastandlike väiteid oli kolm ning nii reservväelased kui ka kaitseliitlased said 10-pallisel skaalal valida, kus paikneb nende arvamus. 2022. aastal oli vastandlike väiteid neli, kuid 2023. aastal ühte väidet ei küsitud, mistõttu ei ole seda väidet analüüsimisel arvestatud. Vastandlike väidete paaride tunnuste skaalad, mida küsiti 2022. ja 2023. aastal, on ümberpööratud. Nende puhul muudeti 2023. aastal tunnuse skaalat ehk kui 2022. aastal oli positiivne vastusevariant madalama väärtusega, siis 2023. aastal oli positiivne variant kõrgema väärtusega. Töös on kasutatud skaalaid, mille positiivne variant on kõrgema väärtusega. Analüüs teostatakse 2022. aastal uuringus osalenud reservväelaste ja kaitseliitlaste ning 2023. aasta kaitseliitlaste andmetega. Arvestatud väited on järgnevad:

- 1) Reservõppekogunemised on reservväelaste jaoks aja ja riigi jaoks raha raiskamine ... Reservõppekogunemised tagavad reservväelaste väljaõppe taseme säilimise ja tugevdavad riigi kaitsevõimet.
- 2) Minu arvates võiks Eesti loobuda kohustuslikust ajateenistusest ja reservarmeel põhinevast riigikaitsest ... Mulle tundub õige, et Eestis on kohustuslik ajateenistus ja reservarmeel põhinev riigikaitse.
- 3) Kui Eestile tungitaks kallale, hoiaksin kaitsetegevusest pigem kõrvale ... Kui Eestile tungitaks kallale, oleksin valmis osalema kaitsetegevuses.

Bakalaureusetöö raames on skaalad analüüsimiseks kodeeritud nii, et 1–4 on negatiivne hoiak, 5 ja 6 on neutraalne ja 7–10 on positiivne hoiak, et positiivsete ja negatiivsete astmete arv oleks võrdne.

Kõikidel töös käsitletud aastatel on küsitud reservväelastelt ja kaitseliitlastelt nende vanust lisaõppekogunemise hetkel. Küsimusele “*Kui vana Te olete?*” said reservväelased ja kaitseliitlased oma vastuse anda täisaastates. Kolme aasta lõikes jäävad vastajate vanused

vahemikku 20-69 aastat. Bakalaureusetöö raames on analüüsi lihtsustamiseks loodud kolm erinevat vanusegruppi, mis on järgnevad: 20–27-aastased, 28–35-aastased, 36 ja vanemad. Vanusegrupid on loodud nii, et vastajaid igas vanusegrupis oleks võimalikult võrdselt. Indiviidide, kelle vanus jäi vahemikku 36-69, oli võrdlemisi vähe, mistõttu oli mõistlik võtta need indiviidid kõik ühte kategooriasse. Mõnele konkreetsele küsimusele ei vastanud kõik küsitluses osalejad, mistõttu on kohati vastajad koondunud ühte vanusegruppi.

Reservväelaste ja kaitseliitlaste sissetulekut küsiti küsimusega “*Kui suur on Teie ISIKLIK kõikidest allikatest saadud netosissetulek (reaalselt kättesaadav raha) kuus?*”. Vastusevariandid, mille vahel uuringus osalejad said valida, oli järgnevad: 1 = Isiklik sissetulek puudub; 2 = Kuni 500 eurot; 3 = 501–700 eurot; 4 = 701–1000 eurot; 5 = 1001–1500 eurot; 6 = 1501–2000 eurot; 7 = 2001–2500 eurot; 8 = 2501-3000 eurot; 9 = Üle 3000 euro. Sissetulekud said kodeeritud järgnevalt:

1 = Kuni 700 eurot (Isiklik sissetulek puudub; Kuni 500 eurot; 501–700 eurot)

2 = 701–1000 eurot

3 = 1001–1500 eurot

4 = 1501–2000 eurot

5 = 2001–2500 eurot

6 = 2501 eurot ja rohkem (2501-3000 eurot; Üle 3000 euro)

Oma kõrgeima haridustaseme määramisel said reservväelased ja kaitseliitlased valida 7 vastusevariandi vahel: 1 = Põhiharidus; 2 = Kutseharidus põhihariduse baasil; 3 = Keskharidus; 4 = Kutseharidus keskhariduse baasil/keskeriharidus/kutsekeskharidus; 5 = Rakenduskõrgharidus; 6 = Kõrgharidus (bakalaureusetase); 7 = Kõrgharidus (magistri-/doktorikraad). Bakalaureusetöös läbi viidava analüüsi raames on 7 vastusevarianti kokku kodeeritud järgnevalt: 1 = Põhiharidus; 2 = Kutseharidus (Kutseharidus põhihariduse baasil, kutseharidus keskhariduse baasil/keskeriharidus/kutsekeskharidus); 3 = Keskharidus; 4 = Kõrgharidus (rakenduskõrgharidus ja kõrgharidus (bakalaureusetase ja magistri- /doktorikraad)). Regressioonanalüüsi läbiviimiseks on loodud kategooria “Üldharidus” kuhu on koondatud indiviidid, kelle kõrgeim haridustase oli põhi- või keskharidus, sest põhiharidusega indiviide oli regressioonanalüüsi jaoks liiga vähe.

Kõigil kolmel aastal on küsitud uuringus osalejatelt küsimust “*Mis on Teie sõjaväeline auaste Eesti kaitseväes?*”. 2021. ja 2022. aastal said osalejad valida 5 vastusevariandi vahel: 1 = Sõdur (reamees, kapral); 2 = Nooremallohvitser; 3 = Vanemallohvitser; 4 = Ohvitser; 5 = Vanemohvitser. 2023. aastal osalesid õppustel ainult kaitseliitlased, mistõttu lisati veel kuues vastusevariant “Auaste puudub”, sest kaitseliitlased ei pruugi olla läbinud kohustuslikku ajateenistust, kus sõjaväeline auaste määratakse. Kuna auastme tunnus on vajalik selleks, et analüüsida reservväelaste tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasneva staatuse tõusu või kadu, siis ei ole analüüsimisel arvestatud 2022. ja 2023. aastal küsitluses osalenud kaitseliitlasi. Seetõttu jääb analüüsist välja ka 2023. aastal lisatud vastusevariant “Auaste puudub”. Tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasnev staatuse tõusu või kadu mõju reservväelaste panustamisvalmiduse/kaitsetahte analüüsimiseks on kokku kodeeritud viis vastusevariandi kolmeks uueks kategooriaks: 1 = Sõdur (reamees, kapral); 2 = Nooremallohvitser; 3 = Vanemallohvitser või kõrgem auaste (ohvitser, vanemohvitser). Regressioonanalüüsi jaoks on loodud kaks kategooriat: 1) Sõdur (reamees, kapral); 2) Ohvitserid (Nooremallohvitser, vanemallohvitser, ohvitser, vanemohvitser).

Tsiviilelu ametipositsiooni said 2021. ja 2022. aastal uuringus osalejad valida 11. vastusevariandi vahel, milleks olid: 1 = Vabakutseline, FIE; 2 = Eraettevõtja, talunik; 3 = Asutuse/ettevõtte tippjuht, keskastme juht; 4 = Tippspetsialist (sh arst, õpetaja, insener jne.); 5 = Spetsialist, tehnik, ametnik; 6 = Isiku- või klienditeenindaja; 7 = Oskustöoline, seadmeoperaator, sõidukijuht; 8 = Lihttöoline; 9 = Õpilane, üliõpilane; 10 = Mitte töötav, mitte õppiv; 11 = Muu. Tsiviilelu ametipositsiooni tunnus on vajalik selleks, et analüüsida reservväelaste tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasneva staatuse tõusu või kadu, mistõttu 2022. ja 2023. aastal osalenud kaitseliitlased jäävad sellest analüüsist välja. Lisaks ei küsitud kaitseliitlastelt 2023. aastal tsiviilelu ametipositsiooni, mistõttu pole võimalik kindlaks teha, mis positsioonil kaitseliitlased töötavad. Bakalaureusetöö raames on vastusevariandid kodeeritud alljärgnevalt:

1 = Juhid/tippspetsialistid (Eraettevõtja, talunik; Asutuse/ettevõtte tippjuht, keskastme juht; Tippspetsialist (sh arst, õpetaja, insener jne.));

2 = Ametnikud/töölised (Spetsialist, tehnik, ametnik; Isiku- või klienditeenindaja; Oskustööline, seadmeoperaator, sõidukijuht; Lihttööline);

3 = Nõrk seotus tööturuga (Vabakutseline, FIE; Õpilane, üliõpilane; Mitte töötav, mitte õppiv; Muu)

Reservväelaste tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasneva staatuse tõus või kadu mõju kaitsetahtele analüüsimiseks loodi uus tunnus, kus on kokku liidetud 2021. ja 2022. aastal osalenud reservväelaste kodeeritud ametipositsioonid kui ka nende sõjaväelised auastmed. Tulenevalt reservväelaste tsiviilvälja ametipositsioonist ja militaarväljal määratud auastmest on loodud neli liikumise kategooriat. **Alanev liikumine** toimub siis, kui reservväelane on tsiviilväljal juht/tippspetsialist, kuid militaarväljal on ta omandanud kõige madalama ehk sõduri auastme. **Püsivalt madalal** positsioonil on reservväelased, kes tsiviilväljal on ametnikud/töölised või on neil nõrk seotus tööturuga, ning militaarväljal on määratud sõduri auaste. **Püsivalt kõrgel** positsioonil on reservväelased, kes tsiviilväljal on juhid/tippspetsialistid, ning neile on määratud militaarväljal nooremallohvitseri auaste või vanemallohvitseri või kõrgem auaste. **Kõrgenev liikumine** toimub siis, kui reservväelased, kes tsiviilväljal töötavad ametnike/töolistena või on neil nõrk seotus tööturuga, ning militaarväljal on neile määratud nooremallohvitseri auaste või vanemallohvitseri või kõrgem auaste. Alljärgnevalt on täpsemalt näha, kuidas neli tsiviilväljalt militaarväljale liikumise kategooriat loodi:

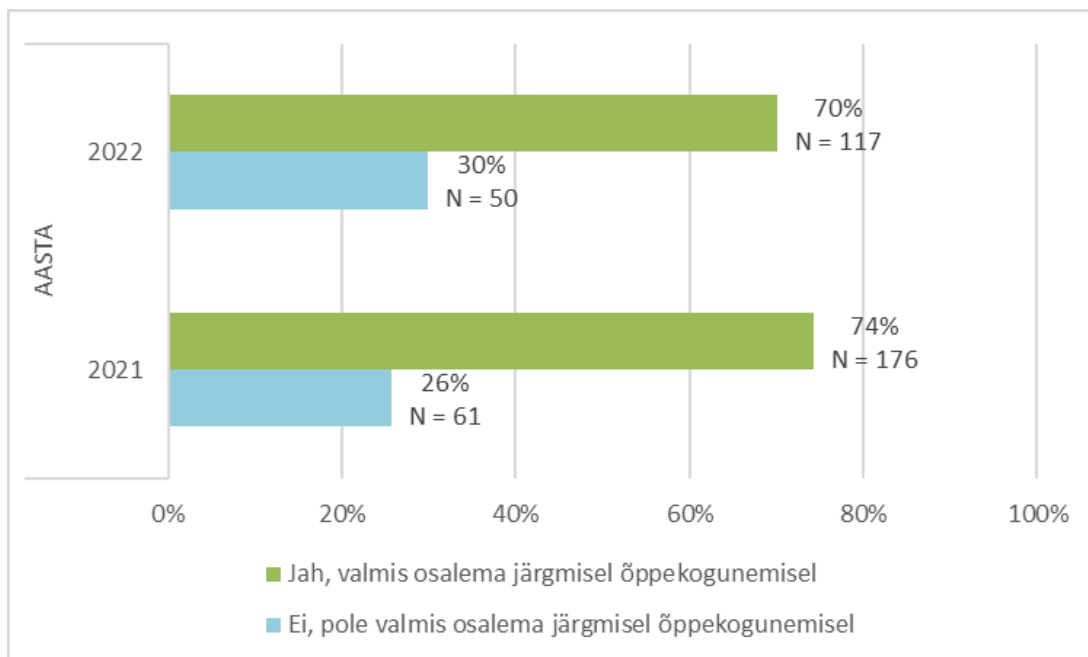
- **Alanev liikumine** = Juhid, tippspetsialistid + sõdur (reamees, kapral)
- **Püsiv madal** = Ametnikud, töölised + sõdur (reamees, kapral); Nõrk seotus tööturuga + sõdur (reamees, kapral)
- **Püsiv kõrge** = Juhid, tippspetsialistid + nooremallohvitser/ vanemallohvitser või kõrgem auaste
- **Kõrgenev liikumine** = Ametnikud, töölised + nooremallohvitser/ vanemallohvitser või kõrgem auaste; Nõrk seotus tööturuga + nooremallohvitser/ vanemallohvitser või kõrgem auaste

3. ANALÜÜS

3.1. Reservväelaste valmisolek järgmisel õppekogunemisel osaleda aastate lõikes

Reservväelaste kaitsetahte ja kaitsetegevuses osalemise muutuse uurimiseks kasutatakse 2021. ja 2022. aastal lisaõppekogunemisel ja küsitluses osalenute andmeid, et näha, mil määral on sõda Ukrainas mõjutanud Eesti reservväelaste kaitsetahet. 2021. aastal toimunud lisaõppekogunemine oli suunatud reservväelastele, mistõttu on andmete analüüsimisel arvesse võetud kõik küsitluses osalenud reservväelased. Suurema osa 2022. aastal toimunud lisaõppekogunemisel ja küsitluses osalenutest moodustasid reservväelased, kuid 122 indiviidi osales õppustel ja küsitluses 42. Kirde maakaitseringkonna üksuse all. Kaitseliidu üksuste all õppustel osalenud indiviidid määratletakse analüüsis kaitseliitlastena, mitte reservväelastena, mistõttu jääb analüüsist välja 2022. aastal 42. Kirde maakaitseringkonna kaitseliitlased.

Joonisel 1 on näha 2021. ja 2022. aasta küsimusele *“Kas oleksite valmis osa võtma järgmisest õppekogunemisest?”* vastanute protsentuaalset jaotust vastuste lõikes. 2021. aastal oli küsimusele vastajaid 237 (77,5% küsitluses osalenutest) ning 2022. aastal 167 (75,9% küsitluses osalenutest). Küsimusele vastajaid oli kahe aasta peale kokku 404 (76,8% küsitluses osalenutest). Aasta jooksul on reservväelaste valmidus järgmisel õppekogunemisel osaleda langenud. Kui 2021. aastal oli järgmisest õppekogunemisest valmis osa võtma 74,3% reservväelastest, siis aasta hiljem oli vastanute osakaal langenud 70,1% peale. Analüüsi käigus selgus, et kahe aasta lõikes ei ole reservväelaste valmidus osaleda järgmisel õppekogunemisel olulisel määral erinev, hii-ruut-statistiku väärtus on 0.868 (df = 1, p = 0.352).

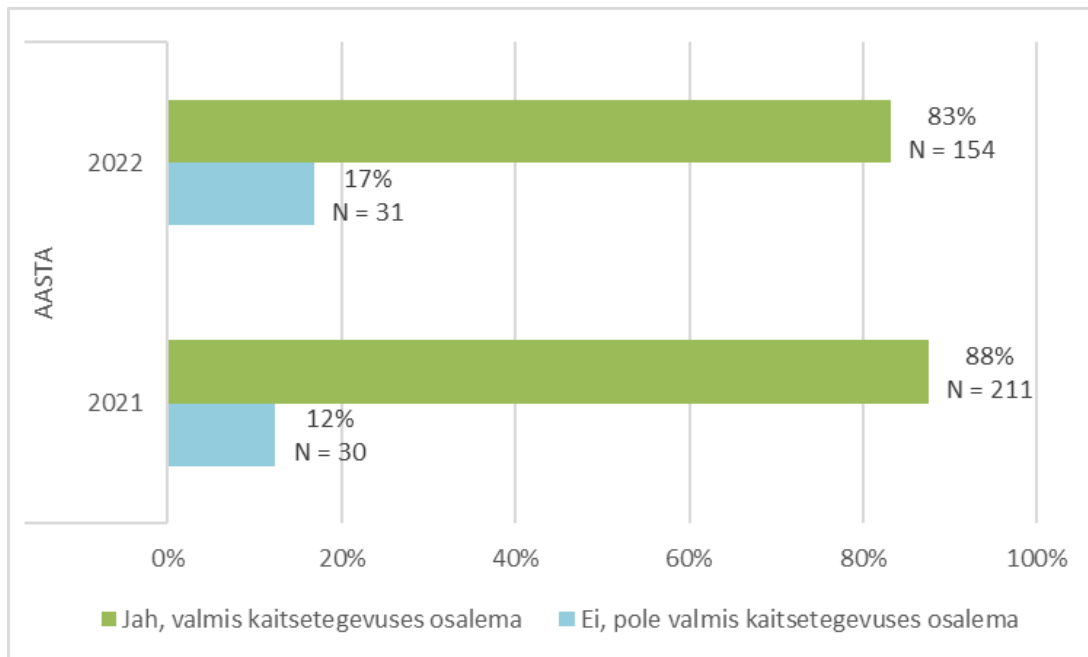

Joonis 1. Valmisolek järgmisel õppekogunemisel osaleda kahe aasta lõikes.

3.2. Reservväelaste valmisolek järgmisel õppekogunemisel osaleda sotsiaaldemograafiliste näitajate lõikes

Joonisel 2 on näha 2021. ja 2022. aasta küsimusele “*Kui Eestile tungitaks kallale, kas olete valmis reservväelasena oma võimete ja oskuste kohaselt osalema kaitsetegevuses relvastatud vastupanu osutades?*” vastanute protsentuaalset jaotust vastuste lõikes. 2021. aastal oli küsimusele vastajaid 241 (78,8% küsitluses osalenutest) ning 2022. aastal 185 (84,1% küsitluses osalenutest). Küsimusele vastajaid oli kahe aasta peale kokku 426 (81,0% küsitluses osalenutest). Aasta jooksul on reservväelaste valmidus oma võimete ja oskuste kohaselt kaitsetegevuses osalema relvastatud vastupanu osutades langenud.

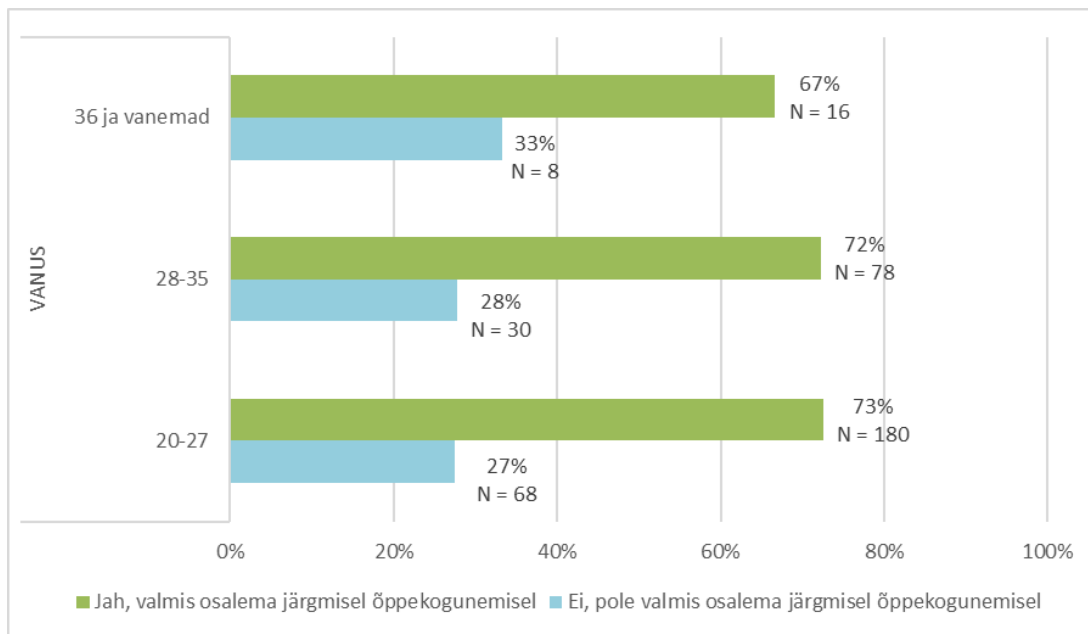
Kui 2021. aastal oli valmis kaitsetegevuses osalema 87,6% reservväelastest, siis aasta hiljem oli reservväelaste osakaal langenud 83,2% peale. Analüüsi käigus selgus, et kahe aasta lõikes ei ole reservväelaste valmidus osaleda oma võimete ja oskuste kohaselt kaitsetegevuses olulisel määral erinev, hii-ruut-statistiku väärtus on 1.584 (df = 1, p = 0.208).

Joonis 2. Valmisolek kaitsetegevuses osaleda oma võimete ja oskuste kohaselt kahe aasta lõikes.

Joonisel 3 on näha vanusegruppide lõikes valmidust osaleda järgmisel õppekogunemisel. 2021. ja 2022. aastal määras oma vanuse ning vastas küsimusele “Kas oleksite valmis osa võtma järgmisest õppekogunemisest?” 380 reservväelast (72,2% küsitluses osalenutest). Kõige rohkem oli vastajaid vanusegruppides 20-27 (248 indiviidi) ja 28-35 (108 indiviidi). Vanusegrupis 36 ja vanemad oli vaid 24 vastajat. Vanusegruppide lõikes on näha mõningaid erisusi.

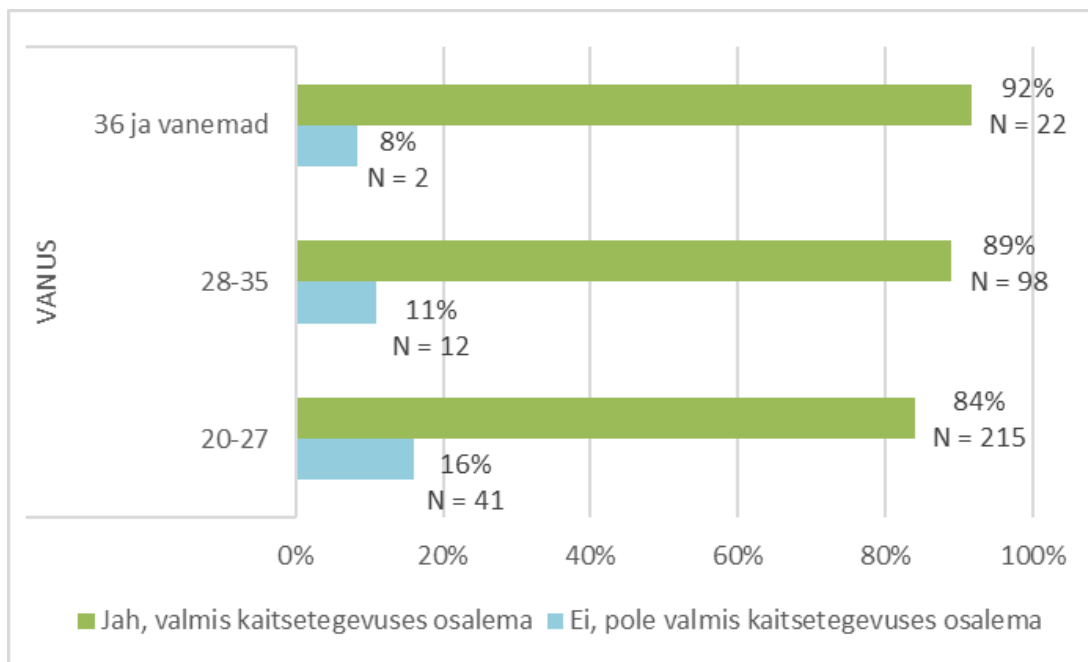
Kõige suurem valmisolek järgmisel õppekogunemisel osaleda on 20-27 ja 28-35-aastaste vastajate seas, vastavalt 72,6% ja 72,2%. Kõige rohkem vastati osalemisele eitavalt 36-aastaste ja vanemate vanuserühmas (33,3%). Analüüsi käigus selgus, et vanusegruppide lõikes ei ole reservväelaste valmidus osaleda järgmisel õppekogunemisel olulisel määral erinev, hii-ruut-statistiku väärtus on 0.382 (df = 2, p = 0.826).

Joonis 3. Valmisolek järgmisel õppekogunemisel osaleda vanusegruppide lõikes.

Joonisel 4 on näha vanusegruppide lõikes valmidust osaleda kaitsetegevuses oma võimete ja oskuste kohaselt. 2021. ja 2022. aastal määras oma vanuse ning vastas küsimusele “*Kui Eestile tungitaks kallale, kas olete valmis reservväelasena oma võimete ja oskuste kohaselt osalema kaitsetegevuses relvastatud vastupanu osutades?*” 390 reservväelast (74,1% küsitluses osalenutes).

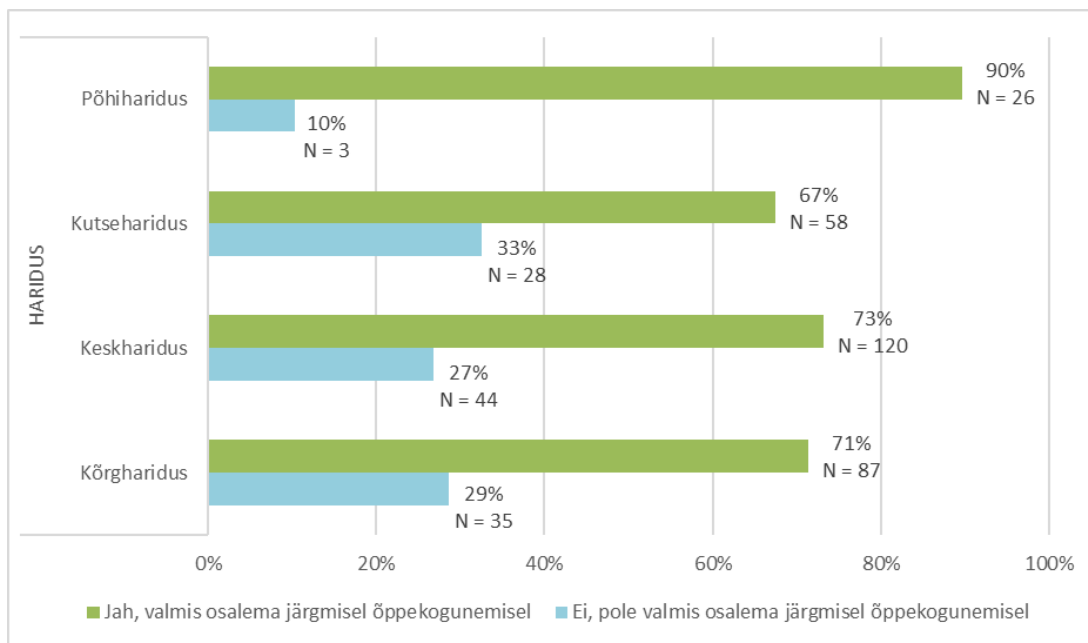
Kõige suurem valmisolek järgmisel õppekogunemisel osaleda on 36 ja vanemate ja 28-35-aastaste seas, vastavalt 91,7% ja 89,1%. Kõige rohkem vastati küsimusele eitavalt 20-27-aastaste vanuserühmas (16%). Analüüsi käigus selgus, et vanusegruppide lõikes ei ole reservväelaste valmidus osaleda oma võimete ja oskuste kohaselt kaitsetegevuses olulisel määral erinev, hii-ruutstatistiku väärtus on 2.359 (df = 2, p = 0.307).

Joonis 4. Valmisolek kaitsetegevuses osalema oma võimete ja oskuste kohaselt vanusegruppide lõikes.

Joonisel 5 on näha haridustasemete lõikes valmidust osaleda järgmisel õppekogunemisel. 2021. ja 2022. aastal määras oma kõrgeima hariduse ning vastas küsimusele “Kas oleksite valmis osa võtma järgmisest õppekogunemisest?” 401 reservväelast (76,2% küsitluses osalenutest).

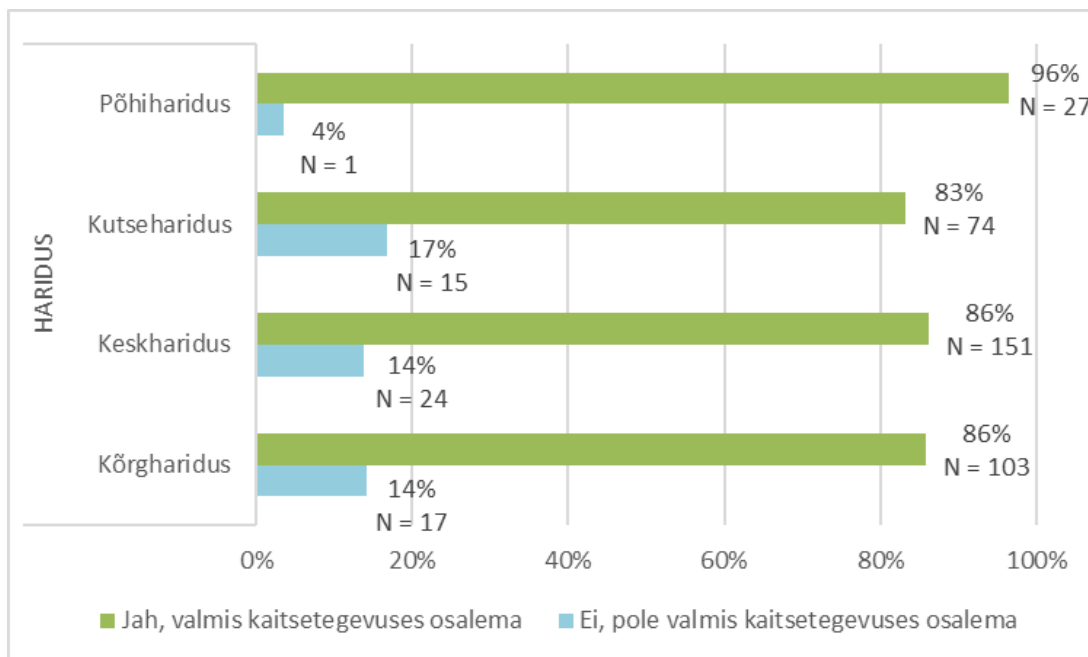
Kõige suurem valmisolek järgmisel õppekogunemisel osaleda on 89,7% põhiharidusega reservväelastel. Seejärel on keskkharidusega vastanute osakaal 73,2%, kõrgharidusega 71,3% ning põhiharidusega 67,4%. Analüüsi käigus selgus, et haridustasemete lõikes ei ole reservväelaste valmidus osaleda järgmisel õppekogunemisel olulisel määral erinev, hii-ruut-statistiku väärtus on 5.515 (df = 3, p = 0.138).

Joonis 5. Valmisolek järgmisel õppekogunemisel osaleda haridustasemete lõikes.

Joonisel 6 on näha haridustasemete lõikes reservväelaste valmisolekut osaleda kaitsetegevuses oma oskuste ja võimete kohaselt. Reservväelasi, kes 2021. ja 2022. aastal oma kõrgeima hariduse määras ning vastas kaitsetegevuses osalemise küsimusele, oli 412 (78,3% küsitluses osalenutest).

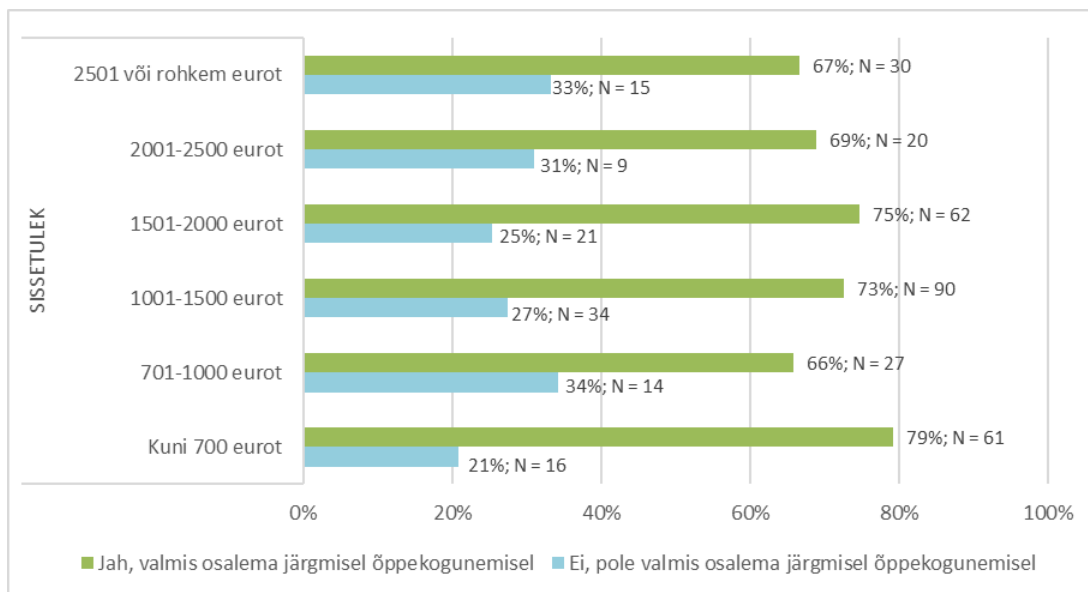
Kõige suurem valmisolek kaitsetegevuses oma oskuste ja võimete kohaselt osalema on 96,4% põhiharidusega reservväelastel. Kutsehariduse, kõrghariduse ja keskhariduse omandanud reservväelaste valmisolek kaitsetegevuses osaleda on üsna sarnane - vastavalt 83.1%, 85.8% ja 86,3%. Analüüsi käigus selgus, et haridustasemete lõikes ei ole reservväelaste valmidus osaleda oma oskuste ja võimete kohaselt kaitsetegevuses olulisel määral erinev, hii-ruut-statistiku väärtus on 3.168 (df = 3, p = 0.366).

Joonis 6. Valmisolek kaitsetegevuses osaleda oma võimete ja oskuste kohaselt haridustasemete lõikes.

Joonisel 7 on näha reservväelaste valmisolekut osaleda järgmisel õppekogunemisel sissetulekute lõikes. Reservväelasi, kes 2021. ja 2022. aastal vastasid nii enda sissetuleku kui ka valmisoleku järgmisel õppekogunemisel osalemise kohta, oli 399 (75,9% küsitluses osalenutest).

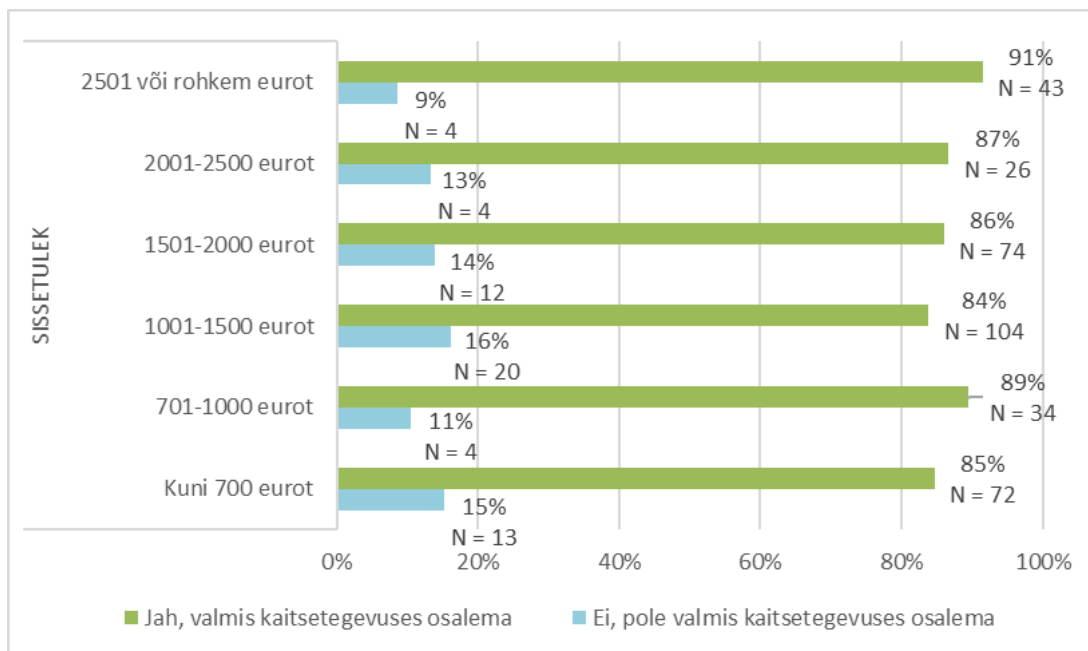
Kõige suurem valmisolek osaleda järgmisel õppekogunemisel on 79,2% reservväelastest, kelle sissetulek oli kuni 700 eurot. Kõige madalam valmisolek järgmisel õppekogunemisel osaleda on reservväelastel, kelle sissetulek on 701-1000 ning 2501 või rohkem eurot, vastavalt 34,1% ja 33,3%. Analüüsi käigus selgus, et sissetulekute lõikes ei ole reservväelaste valmidus osaleda järgmisel õppekogunemisel olulisel määral erinev, hii-ruudu väärtus on 3.813 (df = 5, p = 0.577).

Joonis 7. Valmisolek järgmisel õppekogunemisel osaleda sissetulekute lõikes.

Joonisel 8 on näha valmisolekut kaitsetegevuses osaleda oma võimete ja oskuste kohaselt sissetulekute lõikes. Reservväelasi, kes 2021. ja 2022. aastal vastasid nii enda sissetuleku kui ka kaitsetegevuses osalemise kohta, oli 410 (77,9% küsitluses osalenutest).

Kõige suurem valmisolek osaleda kaitsetegevuses on 91,5% reservväelastest, kelle sissetulek on 2501 või rohkem eurot. Kõige madalam valmisolek järgmisel õppekogunemisel osaleda on 16,1% reservväelastest, kelle sissetulek on 1001-1500 eurot. Üleüldiselt võib öelda, et valmidus kaitsetegevuses osaleda ei erine suurel määral sissetulekute lõikes. Analüüsi käigus selgus, et sissetulekute lõikes ei ole reservväelaste valmidus osaleda kaitsetegevuses olulisel määral erinev, hii-ruut-statistiku väärtus on 2.163 (df = 5, p = 0.073).

Joonis 8. Valmisolek kaitsetegevuses osaleda oma võimete ja oskuste kohaselt sissetulekute lõikes.

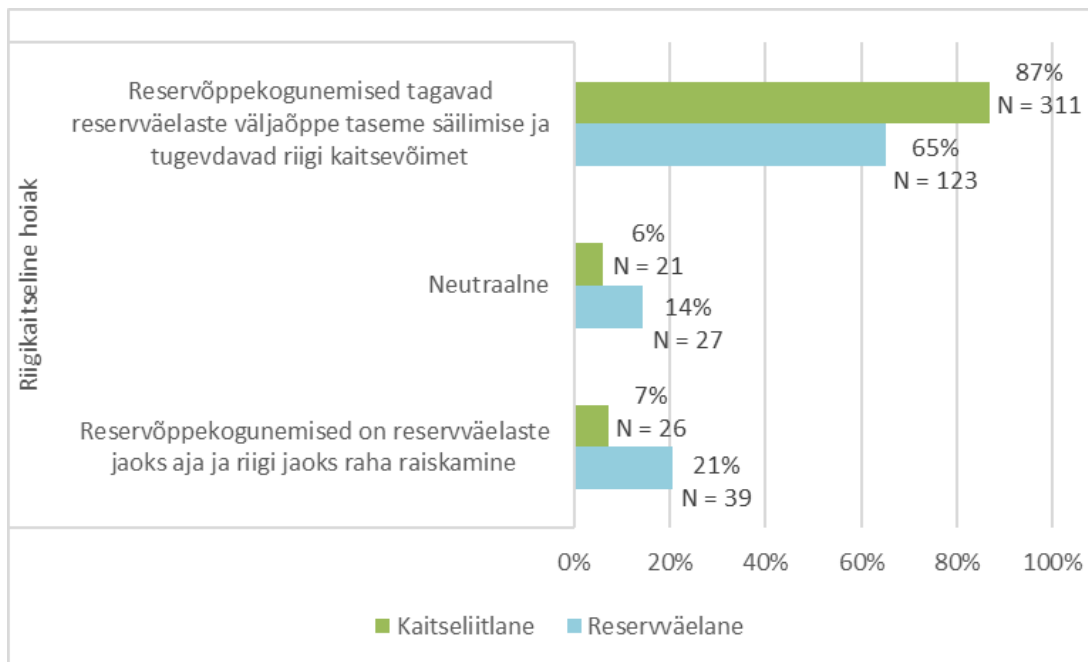
3.3. Reservväelaste ja kaitseliitlaste riigikaitseliste hoiakute erinevused

Järgnevalt uuriti kuivõrd erinevad 2022. ja 2023. aastal lisaõppekogunemisel osalenud reservväelaste ja kaitseliitlaste riigikaitseliste hoiakud. Kuna 2022. aastal osalesid õppustel nii reservväelased kui ka kaitseliitlased ning 2023. aastal osalesid vaid kaitseliitlased, siis on 2022. aastal osalenud kaitseliitlased kokku pandud 2023. aastal osalenud kaitseliitlastega. 2021. aastal riigikaitseliste väidete paare reservväelastele ei esitatud, mistõttu pole võimalik sel aastal õppustel ja küsitluses osalenud reservväelastega analüüsi läbi viia. Reservväelased ja kaitseliitlased said paigutada oma arvamuse ette antud väidete paari kohta 10-palli skaalal, kus otspunktis 1 oli tähistatud negatiivse riigikaitseliste väitega ning 10 positiivse riigikaitseliste väitega. Mitte nõustumiseks loeti väärtusi 1-4 ning nõustumiseks loeti väärtusi 7-10. Väidete paarid hõlmasid endas hoiakuid reservõppekogunemise korraldamise, kohustusliku ajateenistuse ja kaitsetegevuses osalemise kohta.

Hinnangu reservõppekogunemistele andis 2022. aastal 189 reservväelast ja 112 kaitseliitlast. Vastajaid 2022. aastal oli kokku 301 (87,5% küsitluses osalenutest). 2023. aastal andis oma

hinnangu reservõppekogunemisele 246 kaitseliitlast (97,2% küsitluses osalenutest). Kahe aasta peale kokku oli vastajaid 547 (60,7% küsitluses osalenutest).

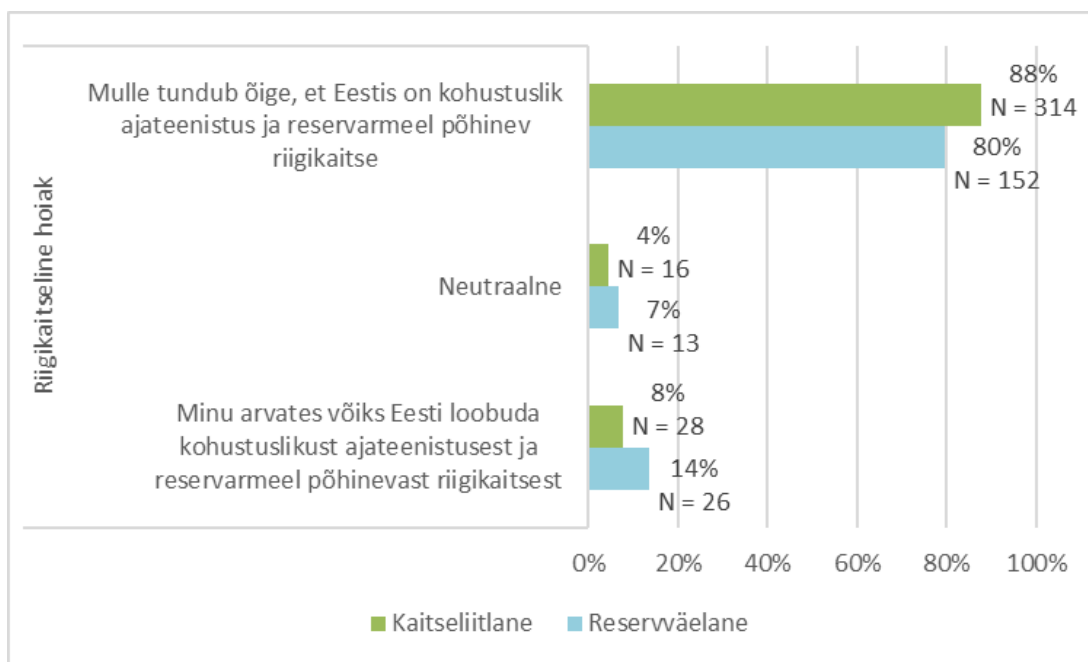
Jooniselt 9 on näha, et reservväelastest 20,6% oli nõus väitega, et reservõppekogunemised on reservväelaste jaoks aja ja riigi jaoks raha raiskamine, samas kui väitega ainult 7,3% kaitseliitlastest nõustus. 86,9% kaitseliitlastest oli nõus, et reservõppekogunemised tagavad reservväelaste väljaõppe taseme säilimise ja tugevdavad riigi kaitsevõimet. Sama väitega oli nõus 65,1% reservväelastest. Analüüsi käigus selgus, et reservväelaste ja kaitseliitlaste hoiakud reservõppekogunemistesse erinevad olulisel määral, hii-ruut-statistiku väärtus on 36.011 (df = 2, p = <0.001). Detailsema ülevaate saamiseks vt Lisa 1.

Joonis 9. Hoiakud reservõppekogunemiste suhtes kaitseliitlaste ja reservväelaste hulgas.

Hinnangu kohustuslikule ajateenistusele andis 2022. aastal 191 reservväelast ja 112 kaitseliitlast. Vastajaid 2022. aastal oli kokku 303 (88,1% küsitluses osalenutest). 2023. aastal andis oma hinnangu kohustuslikule ajateenistusele 246 (97,2% küsitluses osalenutest) kaitseliitlast. Kahe aasta peale kokku oli vastajaid 549 (60,9% küsitluses osalenutest).

Jooniselt 10 on näha, et reservväelastest 13,6% oli nõus väitega, et Eesti võiks loobuda kohustuslikust ajateenistusest ja reservarmeel põhinevast riigikaitsest. Erinevalt reservväelastest oli sama väitega nõus vaid 7,8% kaitseliitlastest. Kaitseliitlastest 87,7% on nõus väitega, et Eestis peaks olema kohustuslik ajateenistus ja reservarmeel põhinev riigikaitse, kuid positiivset hoiakut kohustuslikku ajateenistusse omab ka 79,6% reservväelastest. Analüüsi käigus selgus, et reservväelaste ja kaitseliitlaste hoiakud kohustuslikku ajateenistusse ja reservarmeel põhinevasse riigikaitseesse erinevad olulisel määral, hii-ruut-statistiku väärtus on 6.504 (df = 2, p = 0.039). Detailsema ülevaate saamiseks vt Lisa 2.

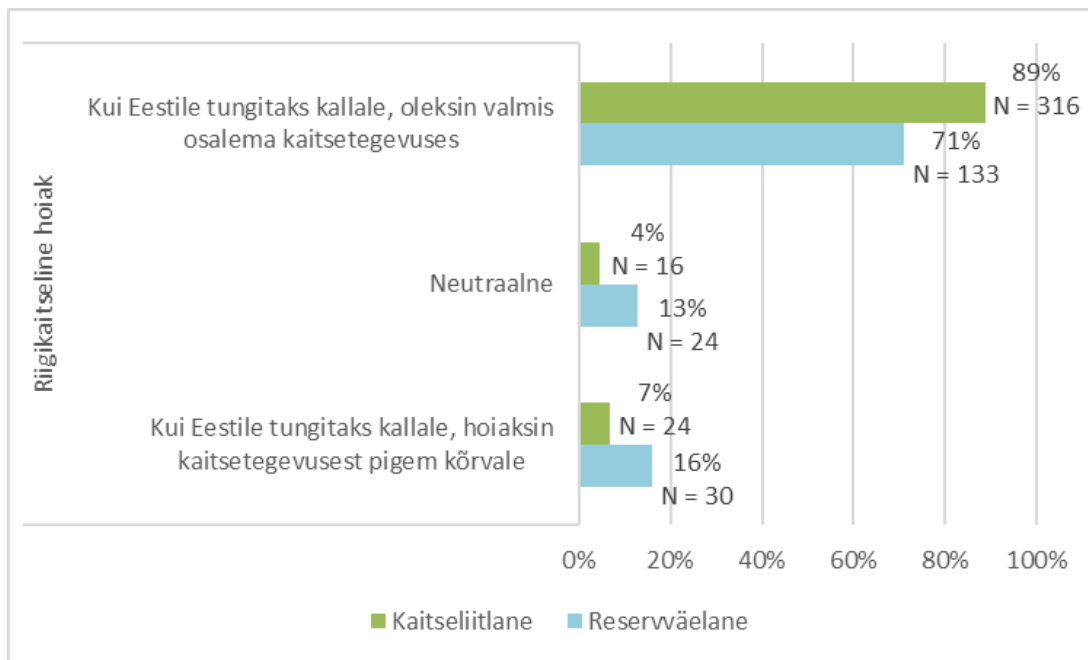

Joonis 10. Hoiakud kohustusliku ajateenistuse suhtes kaitseliitlaste ja reservväelaste hulgas.

Hinnangu kaitsetegevuses osalemiseks andis 2022. aastal 187 reservväelast ja 112 kaitseliitlast. Vastajaid 2022. aastal oli kokku 299 (86,9% küsitluses osalenutest). 2023. aastal andis oma hinnangu kaitsetegevuses osalemiseks 244 (96,4% küsitluses osalenutest) kaitseliitlast. Kahe aasta peale oli vastajaid kokku 543 (60,3% küsitluses osalenutest).

Jooniselt 11 on näha, et reservväelastest 16% oli nõus väitega, et kui Eestile tungitakse kallale, siis hoiaksid nad kaitsetegevusest pigem kõrvale - vaid 6,7% kaitseliitlastest oli selle väitega nõus. Kaitseliitlastest 88,8% on valmis kaitsetegevuses osalema kui Eestile tungitakse kallale.

Reservväelastest 71,1% oleksid samuti valmis kaitsetegevuses osalema. Analüüsi käigus selgus, et reservväelaste ja kaitseliitlaste hoiakud osaleda kaitsetegevuses erinevad olulisel määral, hiirruut-statistiku väärtus on 26.855 (df = 2, p = <0.001). Detailsema ülevaate saamiseks vt Lisa 3.

Joonis 11. Hoiakud valmisolekuks kaitsetegevuses osaleda kaitseliitlaste ja reservväelaste hulgas.

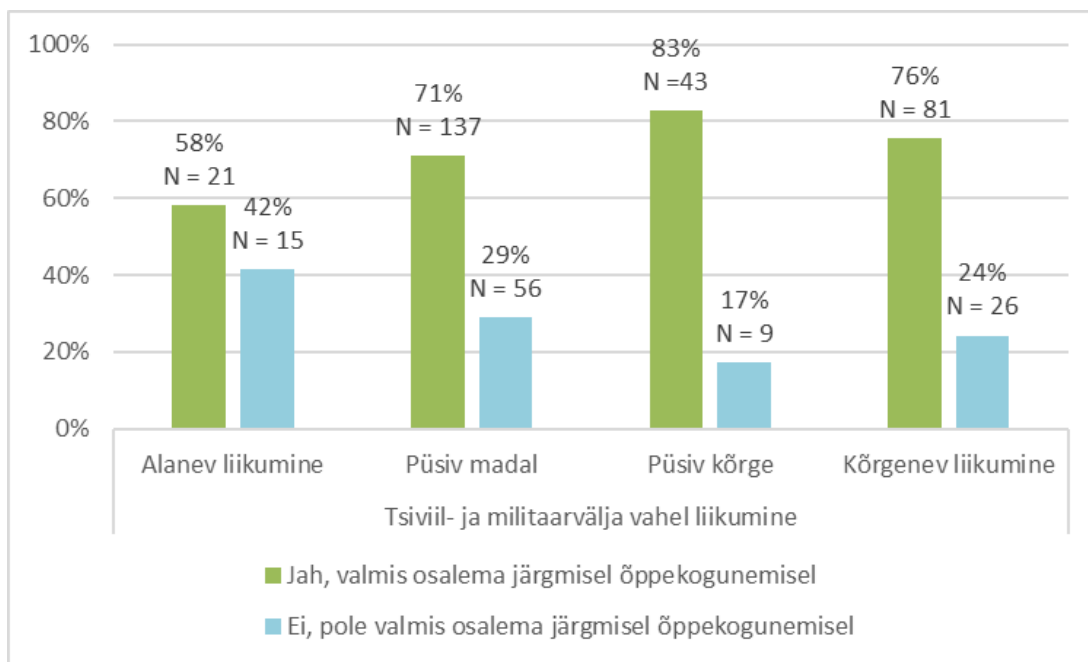
3.4. Reservväelaste tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasneva staatuse tõusu või kadu mõju nende kaitsetahtele

Järgnevalt on analüüsitud kuivõrd reservväelaste tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasneva staatuse tõus või kadu mõjutab nende kaitsetahtet. Liikumise kaasneva staatuse tõusu või kadu kaitsetahtel analüüsimisel on põhifookuses reservväelased, kes osalesid õppustel ja küsitluses 2021. ja 2022. aastal. Analüüsist jäävad välja 2022. ja 2023. aastal õppustel ja küsitluses osalenud kaitseliitlased, sest kaitseliitlased on liitunud Kaitseliiduga vabatahtlikult, mistõttu nende puhul ei pruugi liikumine mõjutada nende panustamismotivatsiooni. Samuti ei küsitatud 2023. aastal osalenud kaitseliitlastelt nende tsiviilelu ametipositsiooni, mis on vajalik sotsiaaldemograafiline tunnus liikumise tuvastamiseks.

2021. aastal märkis küsitluses oma tsiviilelu ametipositsiooni, sõjaväelise auastme ning vastas küsimusele “Kas oleksite valmis osa võtma järgmisest õppekogunemisest?” 231 (75,5% küsitluses

osalenutest) reservväelast. 2022. aastal täitsid eelpool nimetatud kriteeriumid 157 (71,4% küsitluses osalenutest) reservväelast. Kahe aasta peale kokku oli vastajaid 388 (73,8% küsitluses osalenutest).

Joonisel 12 on näha, et 82,7% reservväelastest, kelle staatus on püsivalt kõrge, on kõige kõrgem valmisolek järgmisel õppekogunemisel osaleda. Püsivalt kõrge staatusega on need reservväelased, kes on tsiviilväljal kõrgemal ametipositsioonil, ning kes omavad militaarväljal kõrget sõjaväelist auastet. Kõige madalam valmisolek järgmisel õppekogunemisel osaleda on 41,7% reservväelastest, kelle staatus langeb. Staatuselangust kogevad reservväelased, kes tsiviilväljal töötavad kõrgel ametipositsioonil, kuid militaarväljal omavad madalat sõjaväelist auastet. Analüüsi käigus selgus, et reservväelaste tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasneva staatuse tõus või kadu on nõrgalt seotud valmidusega osaleda järgmisel õppekogunemisel, hii-ruut-statistiku väärtus on 7.128 (df =3, p = 0.068).

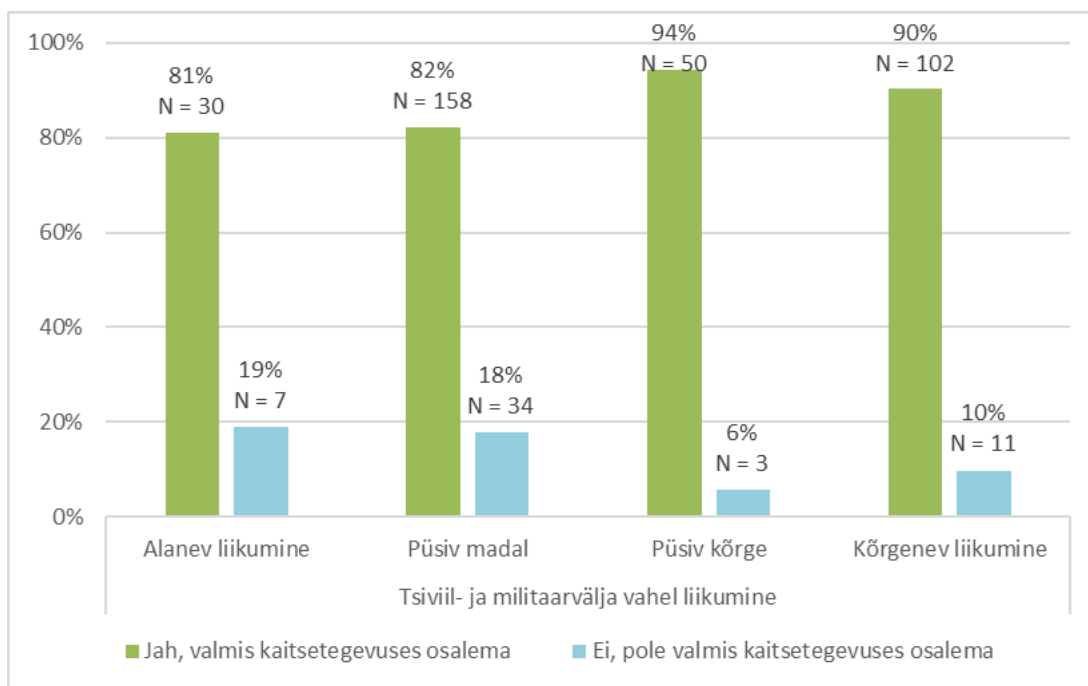

Joonis 12. Valmisolek osaleda järgmisel õppekogunemisel staatuse muutuse lõikes.

2021. aastal märkis küsitluses oma tsiviilelu ametipositsiooni, sõjaväelise auastme ning vastas küsimusele “Kui Eestile tungitaks kallale, kas olete valmis reservväelasena oma võimete ja oskuste kohaselt osalema kaitsetegevuses relvastatud vastupanu osutades?” 233 (75.8% küsitluses

osalenutest) reservväelast. 2022. aastal täitsid eelpool nimetatud kriteeriumid 163 (74.1% küsitluses osalenutest) reservväelast. Kahe aasta peale kokku oli vastajaid 395 (75.1% küsitluses osalenutest).

Jooniselt 13 on näha, et 94.3% reservväelastest, kelle staatus on püsivalt kõrge, on kõige kõrgem valmisolek järgmisel õppekogunemisel osaleda. Kõrge valmisolek järgmisel õppekogunemisel osaleda on ka 90.3% reservväelastest, kelle puhul toimub kõrgenev liikumine. Kõrgenev liikumine toimub siis, kui reservväelane töötab madalal tsiviilelu ametipositsioonil, kui omab militaarväljal kõrget sõjaväelist auastet. Kõige madalam valmisolek järgmisel õppekogunemisel osaleda on 18.9% reservväelastest, kelle staatus langeb, kui nad liiguvad tsiviilväljalt militaarväljale. Analüüsi käigus selgus, et valmisolek kaitsetegevuses osalemiseks varieerub reservväelaste tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasneva staatuse muutuse löikes statistiliselt olulisel määral, hii-ruut-statistiku väärtus on 7.739 (df =3, p = 0.052), kui olulisuse nivooks on 10%.

Joonis 13. Valmisolek osaleda kaitsetegevuses staatuse muutuse löikes.

3.5. Regressioonanalüüs reservväelaste valmisolekust järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osaleda

Bakalaureusetöö raames on kasutatud binaar logistilist regressioonanalüüsi ning loodud on kolm regressioonimudelit. Sõltuvateks tunnusteks on reservväelaste valmisolek osaleda järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses. Võrdluskategooriateks on “Ei, pole valmis osalema järgmisel õppekogunemisel” ja “Ei, pole valmis kaitsetegevuses osalema” grupid. Kõigi kolme mudeli prognoosivateks teguriteks on: sotsiaaldemograafilised näitajad, lisaõppekogunemise toimumise aasta ja reservväelase sõjaväeline auaste. Teise mudelisse on lisatud prognoosivateks teguriteks riigikaitseelised hoiakud ning kolmandasse mudelisse on prognoosivaks teguriks lisatud reservväelase tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasneva staatuse tõusu või kadu tunnus. Esimene mudel prognoosib valmisolekut järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osaleda sotsiaaldemograafiliste näitajate lõikes. Teine mudel prognoosib valmisolekut järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osaleda riigikaitseeliste hoiakute põhjal. Kolmas mudel prognoosib valmisolekut järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osaleda reservväelaste tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasneva staatuse tõusu või kadu põhjal.

3.5.1. Regressioonanalüüs reservväelaste valmisolekust järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osaleda sotsiaaldemograafiliste näitajate lõikes

Tabelist 2 on näha, et auaste mõjutab valmisolekut järgmisel õppekogunemisel osaleda. Reservväelastel, kellel on madalam sõjaväeline auaste, on 0,5 korda väiksem tõenäosus valmisolekuks osaleda järgmisel õppekogunemisel võrreldes nendega, kellel on kõrgem auaste. Samuti on reservväelastel, kellel on madalam sõjaväeline auaste, on 0,4 korda väiksem tõenäosus valmisolekuks osaleda kaitsetegevuses võrreldes nendega, kelle auaste on kõrgem.

Analüüsist selgub, et sotsiaaldemograafilised tegurid ning lisaõppekogunemiste toimumise aasta, ei prognoosi valmisolekut järgmisel õppekogunemisel osaleda. Seetõttu ei saa öelda, et sotsiaaldemograafilise profiili ning aastate lõikes võimalik prognoosida või tuua eraldi välja reservväelasi, kes on valmis järgmisel õppekogunemisel või kaitsetegevuses osalema.

Tabel 2. Valmisolek järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osaleda prognoosivad reservväelaste sotsiaaldemograafilised tegurid “jah, valmis järgmisel õppekogunemisel osalema” ja “jah, valmis kaitsetegevuses osalema” kategooriates

Prognoosivad tegurid	Jah, valmis järgmisel õppekogunemisel osalema		Jah, valmis kaitsetegevuses osalema	
	Exp(B)	95% usalduspiirid	Exp(B)	95% usalduspiirid
Vanus	0.992	0.942...1.044	1.044	0.969...1.124
Sissetulek	0.827	0.827...1.095	1.063	0.894...1.264
2021. aasta reservväelane	1.338	0.836...2.143	1.466	0.809...2.659
2022. aasta reservväelane				
Üldharidus	1.398	0.761...2.566	1.991	0.909...4.361
Kutseharidus	1.074	0.562...2.051	1.492	0.649...3.427
Kõrgharidus				
Auaste sõdurid	0.525**	0.318...0.866	0.390**	0.200...0.762
Auaste ohvitserid				

* $p < 0.1$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.001$; Taustakategooriad: “Ei, pole valmis järgmisel õppekogunemisel osalema” ja “Ei, pole valmis kaitsetegevuses osalema”; Mudeli “Valmidus järgmisel õppekogunemisel osaleda” indiviidide arv: 376 ; Mudeli “Valmidus osaleda kaitsetegevuses” indiviidide arv: 386; Mudeli “Valmidus järgmisel õppekogunemisel osaleda” Nagelkerke kordaja: 0,038 ; Mudeli “Valmidus osaleda kaitsetegevuses” Nagelkerke kordaja: 0,059

3.5.2. Regressioonanalüüs reservväelaste valmisolekust järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osaleda täiendavate tunnuste alusel

Eelnevast mudelist ilmnas, et valmisolek järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osaleda on prognoositav sõjalise auastmega. Järgnevalt lisanduvad mudelisse ka kaitseliitlased ning riigikaitse hoiakud, et näha, kuidas need tunnused mõjutavad valmisolekut järgmisel õppekogunemisel ning kaitsetegevuses osaleda. Tabelist 3 on näha, et valmisolekut järgmisel õppekogunemisel osaleda prognoosivad vanus, 2022. aasta reservväelane, üldharidus, auaste sõdurid, hoiak reservõppekogunemistesse ning valmisolek kaitsetegevuses osaleda. Valmisolekut kaitsetegevuses osaleda prognoosivad vaid 2022. aasta reservväelane ja hoiak reservõppekogunemistesse. Mudelist “Valmidus osaleda kaitsetegevuses” jääb välja hoiak, mis mõõdab valmisolekut kaitsetegevuses osaleda.

Sellest mudelist on näha, et vanuse kasvades on 1,1 korda suurem tõenäosus valmisolekuks järgmisel õppekogunemisel osaleda. St et mida vanem on indiviid, seda suurema tõenäosusega on ta ka valmis järgmisel õppekogunemisel osalema võrreldes nendega, kes on nooremad. Aastate lõikes on näha, et 2022. aastal lisaõppekogunemisel osalenud reservväelastel on 0,3 korda väiksem tõenäosus valmisolekuks osaleda järgmisel õppekogunemisel, kui neil, kes osalesid 2023. aastal osalesid lisaõppekogunemisel kaitseliitlasena. Ka valmisolekuks kaitsetegevuses osaleda on 2022. aastal lisaõppekogunemisel osalenud reservväelastel 0,2 korda väiksem tõenäosus, kui 2023. aastal osalenud kaitseliitlastel. Haridusgrupid esimese mudeli puhul ei prognoosinud reservväelaste valmisolekut järgmisel õppekogunemisel osaleda, kuid kui mudelisse lisati ka täiendavad tunnused, prognoosib nüüd ka haridus valmisolekut järgmisel õppekogunemisel osaleda. Üldharidusega indiviididel on 3,9 korda suurem tõenäosus valmisolekuks järgmisel õppekogunemisel osaleda, kui kõrgharidusega indiviididel. Prognoosivaks teguriks on ka siin mudelis sõjaväeline auaste. Indiviidid, kes on omandanud sõduri auastme, on 0,4 korda suurema tõenäosusega valmisolekuks järgmisel õppekogunemisel osaleda, kui need, kes on omandanud ohvitseri auastme. Indiviidid, kelle hoiak reservõppekogunemistesse on positiivne, on 1,4 korda suurem tõenäosus valmisolekuks järgmisel õppekogunemisel osaleda, kui neil, kelle hoiak reservõppekogunemistesse on negatiivne. Lisaks on valmisolekuks kaitsetegevuses osaleda 1,3

korda suurem tõenäosus neil, kelle hoiak reservõppekogunemistesse on positiivne, kui neil, kelle hoiak reservõppekogunemistesse on negatiivne. Samuti on järgmisel õppekogunemisel valmis osalema 1,2 korda suurema tõenäosusega need inividid, kes on valmis kaitsetegevuses osalema, kui need, kes pole valmis kaitsetegevuses osalema.

Tabel 3. Valmisolek järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osaleda prognoosivad riigikaitseleised hoiakud “jah, valmis järgmisel õppekogunemisel osalema” ja “jah, valmis kaitsetegevuses osalema” kategooriates

Prognoosivad tegurid	Jah, valmis järgmisel õppekogunemisel osalema		Jah, valmis kaitsetegevuses osalema	
	Exp(B)	95% usalduspiirid	Exp(B)	95% usalduspiirid
Vanus	1.056**	1.003...1.111	1.045	0.970...1.126
Sissetulek	1.112	0.924...1.338	1.206	0.956...1.523
2022. aasta reservväelane	0.246**	0.083...0.730	0.177**	0.036...0.868
2022. aasta kaitseliitlane	0.376	0.132...1.071	0.795	0.141...4.470
2023. aasta kaitseliitlane				
Üldharidus	3.900**	1.545...9.844	3.038	0.935...9.873
Kutseharidus	1.723	0.722...4.114	1.310	0.424...4.053
Kõrgharidus				
Auaste sõdur	0.360**	0.175...0.740	0.495	0.203...1.205
Auaste ohvitser				
Hoiak reservõppekogunemistesse	1.407***	1.192...1.661	1.251**	1.051...1.489
Hoiak kohustuslikku ajateenistusse	0.917	0.779...1.080	1.145	0.978...1.342
Hoiak valmisolek kaitsetegevuses osaleda	1.203**	1.030...1.405	-	-

* $p < 0.1$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.001$; Taustakategooriad: “Ei, pole valmis järgmisel õppekogunemisel osalema” ja “Ei, pole valmis kaitsetegevuses osalema”; Mudeli “Valmidus järgmisel õppekogunemisel osaleda” indiviidide arv: 449; Mudeli “Valmidus osaleda kaitsetegevuses”

indiviidide arv: 467 ; Mudeli "Valmidus järgmisel õppekogunemisel osaleda" Nagelkerke kordaja: 0,422; Mudeli "Valmidus osaleda kaitsetegevuses" Nagelkerke kordaja: 0,537

Kolmandasse mudelisse on lisaks sotsiaaldemograafilistele tunnustele lisatud reservväelaste liikumisega kaasneva staatuse tõusu või kadu tunnus. Tabelist 4 on näha, et nii sotsiaaldemograafilised näitajad, lisaõppekogunemiste toimumise aasta kui ka reservväelaste tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasneva staatuse tõus või kadu ei prognoosi valmisolekut järgmisel õppekogunemisel osaleda. Seetõttu ei saa öelda, et reservväelaste tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasneva staatuse tõusu või kaduga oleks võimalik prognoosida või tuua eraldi välja reservväelasi, kes on valmis järgmisel õppekogunemisel osalema. Siiski prognoosib reservväelaste püsivalt madal staatus valmisolekut kaitsetegevuses osaleda. Tabelist 4 on näha, et reservväelastel, kellel on püsivalt madal staatus, on 0,4 korda väiksem tõenäosus valmisolekuks kaitsetegevuses osaleda, võrreldes nendega, kellel on kõrgenev staatus.

Tabel 4. Valmisolek järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osaleda prognoosivad reservväelaste tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasneva staatuse tõusu või kadu tasemed “jah, valmis järgmisel õppekogunemisel osalema” ja “jah, valmis kaitsetegevuses osalema” kategooriates

Prognoosivad tegurid	Jah, valmis järgmisel õppekogunemisel osalema		Jah, valmis kaitsetegevuses osalema	
	Exp(B)	95% usalduspiirid	Exp(B)	95% usalduspiirid
Vanus	0.992	0.942...1.044	1.050	0.973...1.133
Sissetulek	0.945	0.811...1.101	1.073	0.892...1.291
2021. aasta reservväelane	1.333	0.822...2.162	1.403	0.762...2.583
2022. aasta reservväelane				
Üldharidus	1.525	0.782...2.973	2.192	0.907...5.298
Kutseharidus	1.082	0.532...2.199	1.485	0.589...3.746
Kõrgharidus				
Alanev staatus	0.530	0.217...1.294	0.422	0.131...1.364
Püsivalt madal staatus	0.694	0.389...1.236	0.415**	0.191...0.902
Püsivalt kõrge staatus	2.032	0.756...5.461	1.425	0.336...6.039
Kõrgenev staatus				

* $p < 0.1$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.001$; Taustakategooriad: “Ei, pole valmis järgmisel õppekogunemisel osalema” ja “Ei, pole valmis kaitsetegevuses osalema”; Mudeli “Valmidus järgmisel õppekogunemisel osaleda” indiviidide arv: 365; Mudeli “Valmidus osaleda kaitsetegevuses” indiviidide arv: 372; Mudeli “Valmidus järgmisel õppekogunemisel osaleda” Nagelkerke kordaja: 0.050; Mudeli “Valmidus osaleda kaitsetegevuses” Nagelkerke kordaja: 0.067

ARUTELU

Analüüsisist selgus, et 2021. aastal oli järgmisest õppekogunemisest valmis osa võtma 74.3% reservväelastest, siis 2022. aastal oli reservväelaste osakaal 70.1%. Regressioonanalüüsis selgus, et sotsiaaldemograafilised näitajad ning lisaõppekogunemiste toimumise aastad ei prognoosi valmisolekut järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osalemist. Seetõttu ei saa ka järeldada, et Ukraina sõja algus oleks küsitluses osalenud reservväelaste kaitsetahet mõjutanud. Tulemus oli üllatav ja vastupidine teoorias käsitletule. Varasemalt on täheldatud, et reaalne tajutud oht ning isiklik kogemus riigikaitsega on see, mis tõstab nii noorte kui ka elanikkonna kaitsetahet (Díez-Nicolás, 2010; Uulimaa, 2019). Reaalseks tajutud ohuks on sõda Ukrainas, mille agressorriik Venemaa alustas 2022. aastal. Venemaa sissetung Ukrainasse rõhutab suurt ohtu lääneriikidele, eriti just Eestile ja Lätile, kes jagavad sarnaselt Ukrainaga, pikka riigipiiri ning ajalugu Venemaaga (Lawrence, 2023; Veebel & Ploom, 2019). Samuti leidis Ulvi Uulimaa (2019) oma magistritöös, et ärevatel hetkedel meeste kaitsetahe tõusis, kuid rahulikemal aegadel langes. Samas prognoosis valmisolekut järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osalemist reservväelaste sõjaväeline auaste. Analüüsisist selgus, et väiksema tõenäosusega on valmis järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osalema need reservväelased, kes omavad sõduri auastet, kui need, kes omavad ohvitseri auastet. Seega peab paika teoorias käsitletu, et need, kes on varasemalt olnud rohkem kaasatud ning panustanud riigikaitsealistesse tegevustesse aega, osalevad ka suurema tõenäosusega järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses (Laanepere & Kasearu, 2021). Tulevikus võiks kaitsetahte muutust aastate lõikes uurida suurema valimiga, et üldistusi saaks teha kõigile reservväelastele. Väikese valimi tõttu ei pruugi ilmnedu selgelt statistiliselt olulisi erisusi aastate lõikes ning ka tugevaid seoseid ei saa seetõttu tekkida. Samuti oleks huvitav kaitsetahet uurida kasutades kvalitatiivset uurimismeetodit, et paremini mõista reservväelaste kaitsetahte kujunemist ja seda mõjutavaid tegureid.

Analüüsi käigus selgus, et kaitseliitlaste riigikaitsealistes hoiakud on mõne võrra positiivsemad, kui reservväelaste riigikaitsealistes hoiakud. Kohustuslikku ajateenistust peab oluliseks 91.3% kaitseliitlastest ning 82.7% reservväelastest. reservväelaste ja kaitseliitlaste hoiakud kohustuslikku ajateenistusse ja reservarmeel põhinevasse riigikaitseesse erinevad olulisel määral, kuid ei prognoosi valmisolekut järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osalemist. Kaitseliitlastest 86.9% oli nõus väitega, et reservõppekogunemised tagavad reservväelaste väljaõppe taseme

säilimise ja tugevdavad riigi kaitsevõimet. Sama väitega oli nõus 65.1% reservväelastest. Analüüsi käigus selgus, et reservväelaste ja kaitseliitlaste hoiakud reservõppekogunemistesse erinevad olulisel määral. Indiviidid, kes omavad positiivset hoiakut reservõppekogunemistesse, on ka suurema tõenäosusega valmis järgmisel õppekogunemisel osalema. Kaitseliitlased omasid positiivsemaid hoiakuid reservõppekogunemistesse, mistõttu võib öelda, et neil on ka suurem tõenäosus järgmisel õppekogunemisel osaleda. Samuti on suurema tõenäosusega valmis järgmisel õppekogunemisel osalema indiviidid, kes on valmis kaitsetegevuses osalema. Ulvi Uulimaa on leidnud ka (2019) oma magistritöös, et kaitsetegevuses olid valmis osalema inimesed, kes on isiklikult kokku puutunud Kaitseliidu tegemistega. See väljendub ka reservväelaste ja kaitseliitlaste hoiakute analüüsis – kaitsetegevuses oli valmis osalema 92.7% kaitseliitlastest ja 79.1% reservväelastest. Fishbeini ja Ajzeni (1975) teooria kohaselt kujunevad hoiakud välja läbi individuaalsete uskumuste, hinnangute ja väärtuste alusel ning on tugevalt seotud sotsiaalse keskkonnaga, kus indiviidid parasjagu viibivad. Seetõttu võivad reservväelaste ja kaitseliitlaste riigikaitse hoiakud ka mõnevõrra erineda. Näiteks võivad mõned inimesed näha reservõppekogunemisi kui vajalikku meetodit tugevdada riigi kaitsevõimet, samas kui teised võivad pidada seda pigem mittevajalikuks. Varasemalt on Zemborain ja Johar (2007) oma uurimuses leidnud, et kindlameelseid inimesi on vähem vastuvõtlikumad mõjutamistele ja veenmistele teiste inimeste poolt, kui neil on endal välja kujunenud mingi kindel arusaam ja hoiak. Kaitseliitlastel on tugev ja positiivne hinnang riigikaitse suhtes ning neid ei ole võimalik kergelt mõjutada. Samuti näitavad andmed, et reservväelaste valmisolek järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osaleda ei ole 2021. ja 2022. aastal kuigi palju erinevad. Kuna küsitluses osalenud kaitseliitlased on küsitluses osalenud reservväelastest vanemad ning kaitseliitlaste hoiakud riigikaitsele on positiivsemaid, kui reservväelaste hoiakud, siis seetõttu on vanuse kasvades on ka suurem tõenäosus valmisolekuks järgmisel õppekogunemisel osaleda. Samuti on suurema tõenäosusega valmis järgmisel õppekogunemisel osalema indiviidid, kelle kõrgeim haridustase on üldharidus. Juhan Kivirähki 2016. aasta “Arvamused kaitseväest enne ja pärast ajateenistust” uuringu raportist selgub, et kõrgharidusega ajateenijad astuvad ajateenistusse vastumeelsemalt kui näiteks põhi- või keskkhariduse omandanud ajateenijad. Samuti on Anet Mürsoo (2018) oma magistritöös välja toonud, et ajateenistust peavad püsivalt ebavajalikuks kõrgharitud inimesed. Võib ka eeldada, et kõrghariduse omandanud kaitseliitlased on üldjuhul ametipositsioonil, mida on võib-olla lühiajaliselt raskem asendada ameti spetsiifilisuse tõttu, mistõttu töölt puudumine

tekitab rohkem vastumeelsust. Kaitseliitlaste kohta on teadustöid kirjutatud üpris vähe, mistõttu on ka järelduste tegemine mõnevõrra keerukam. Seetõttu võiks tulevikus eraldi uurida kaitseliitlaste kaitsetahet ja nende riigikaitseliste hoiakute kujunemist.

Reservväelastest 82,7%, kelle staatus on püsivalt kõrge (nii tsiviilelus, kui ka militaaryljal juhtival positsioonil), on valmis järgmisel õppekogunemisel osalema. Samuti reservväelastest 94,3%, kelle staatus on püsivalt kõrge, on valmis kaitsetegevuses osalema. Analüüsist selgus, et reservväelastel, kellel on püsivalt madal staatus, on väiksem tõenäosus valmisolekuks kaitsetegevuses osaleda, võrreldes nendega, kellel on kõrgenev staatus. Kõrgeneva staatusega reservväelastel on madal tsiviilelu ametipositsioon ning on omandanud ohvitseri auastme. Analüüsi tulemust kinnitab ka Laanepere ja Kasearu (2021) uurimus, milles selgus, et need reservväelased, kes on varasemalt rohkem panustanud riigikaitselistesse tegevustesse, osalevad suurema tõenäosusega ka järgmisel õppekogunemisel. Kui tsiviilväljal töötavad reservväelased ametipositsioonil, kus nad ei ole juhtival positsioonil, ning militaaryljal omavad nad kõrgemat auastet, kus nad pigem on juhtival positsioonil, siis suurema tõenäosusega on neil ka motivatsiooni järgmisel õppekogunemisel osaleda.

KOKKUVÕTE

Eesmärk oli selgitada välja viimase kolme aasta jooksul õppekogunemistel Okas oselnud reservväelaste ja kaitseliitkaste riigikaitssesse panustamisevalmidus. Tööga sooviti teada saada, kas ja kuidas on sõda Ukrainas mõjutanud Eesti reservväelaste kaitsetahet, mil määral reservväelaste ja kaitseliitlaste riigikaitsele hoiakud erinevad ning kuidas tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasnev staatuse tõus või kadu mõjutab reservväelaste/kaitsetahet. Empiiriliseks aluseks oli Kaitseväe Akadeemia ja Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudi kogutud Okas 2021, 2022 ja 2023 aastatel lisaõppekogunemistel osalenud reservväelaste ankeetküsitluse andmed. Reservväelaste kaitsetahet on uuritud 2021. ja 2022. aasta ning sotsiaaldemograafiliste näitajate lõikes: vanus, haridus, sissetulek ja auaste. Riigikaitsele hoiakute erinevuste leidmiseks kasutati 2022. ja 2023. aastal küsitluses osalenud reservväelaste ja kaitseliitlaste andmeid. Tsiviilväljalt militaarväljale liikumisega kaasneva staatuse tõusu või kadu mõju kaitsetahetele on kasutatud 2021. ja 2022. aastal küsitluses osalenud reservväelaste andmeid. Töös on läbi viidud ka regressioonanalüüs, mille eesmärk oli selgitada valmisolekut järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osaleda prognoosivad tegurid.

Bakalaureusetöös selgus, et kuigi reaalse ja tajutud ohu tõttu peaks inimeste kaitsetahe tõusma, siis bakalaureusetöös läbi viidud analüüsis seda ei ilmnenu. Seetõttu ei saa ka öelda, et sõda Ukrainas on küsitluses osalenud reservväelaste kaitsetahet mõjutanud. Samas võib öelda, et reservväelased, kellel on madal sõjaväeline auaste, on ka madal valmisolek järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osaleda, kui neil, kellel on kõrgem sõjaväeline auaste. Seega need reservväelased, kes on varasemalt olnud rohkem kaasatud ning panustanud riigikaitsele tegevustesse aega, osalevad ka suurema tõenäosusega järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses. Reservväelaste ja kaitseliitlaste hoiakute erinevuste analüüsis selgus, et kaitseliitlaste hoiakud riigikaitssesse on positiivsemad. Analüüsist leiti, et need, kes omavad positiivsemaid hoiakuid riigikaitssesse, on suurema tõenäosusega valmisolekuks järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses osaleda. Seetõttu võib ka eeldada, et kaitseliitlaste kaitsetahe ja panustamisevalmidus on suurema tõenäosusega kõrgem, kui reservväelastel. Kuna Kaitseleliiduga liitutakse vabatahtlikkuse alusel, siis on ka kaitseleliitlaste motivatsioon oma riiki kaitsta suurem. Samuti selgus analüüsist, et reservväelastel, kellel on püsivalt madal staatus, on väiksem tõenäosus valmisolekuks kaitsetegevuses osaleda, võrreldes nendega, kellel on kõrgenev staatus. Seega pidas

paika teoorias käsitletu, et need, kes on varasemalt olnud rohkem kaasatud ning panustanud riigikaitsealistesse tegevustesse aega, osalevad ka suurema tõenäosusega järgmisel õppekogunemisel ja kaitsetegevuses. Võib ka eeldada, et reservväelastel, kes tsiviilväljal ei oma juhtivat positsiooni, kuid omavad seda militaerväljal, on ka suurem motivatsioon riigikaitseesse panustada.

Reservväelaste kaitsevalmiduse uurimine on sõjaliste jõudude efektiivsuse ja valmisoleku mõistmiseks ülimalt oluline. Reservväelased mängivad üliolulist rolli sõjalise võimekuse tugevdamisel, eriti kriisi- või konfliktiaegadel. Nende kaitsevalmiduse uurimine aitab kaasa strateegilisele planeerimisele, vägede juhtimisele ja üldisele riigi julgeolekule.

KASUTATUD KIRJANDUS

Acus, A. (2015). *Lithuania reintroduces compulsory military service*. Kasutatud 18.05.2023, <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/94044/lithuania-reintroduces-compulsory-military-service>

Allers, E. & Śliwa, Z. (2022). The voluntary forces' role within the security systems of the Baltic countries: dissimilar but cohesive. *Security theory and practice*, 3(48), 173-186. DOI 10.48269/2451-0718-btip-2022-3-012

Anderson, J. & Goldenberg, I. (2019). *The demands of family, military service, and civilian employment for reservists*. Kasutatud 20.03.2023, <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780429026492-11/balancing-act-joanna-anderson-irina-goldenberg>

Andžāns, M. & Veebel, V. (2017). Deterrence Dilemma in Latvia and Estonia: Finding the Balance between External Military Solidarity and Territorial Defence. *Journal on Baltic Security*, 3(2), 29-41. doi:10.1515/jobs-2017-0005

Andžāns, M., & Sprūds, A. (2020). Three-Decade Evolution of the Willingness to Defend One's Own Country: the Case of the Baltic States. *Lithuanian Annual Strategic Review*, 18(1), 195-220. <https://doi.org/10.47459/lasr.2020.18.9>

Avalik arvamus riigikaitsest 2021. (2021). Kaitseministeeriumi kodulehekül. Kasutatud 20.03.2023, https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/avalik_arvamus_ja_riigikaits_e_mai_2021.pdf

Avalik arvamus riigikaitsest 2022. (2022). Kaitseministeeriumi kodulehekül. Kasutatud 20.03.2023, https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/avalik_arvamus_ja_riigikaits_e_mai_2022.pdf

Ben-Air, E. & Connelly, V. (2023). Introduction: Negotiating Reservists: Transmigration and Multiple Contracts. *Contemporary military reserves: between the civilian and military worlds*. Ben-Air, E. & Connelly, V. (toim.). New York: Routledge.

Choulis, I., Zorzeta, B. & Tobias B. (2021). Public Support for the Armed Forces: The Role of Conscription. *Defence and Peace Economics*, 32(2), 240-251. <https://doi.org/10.1080/10242694.2019.1709031>

Díez-Nicolás, J. (2010). Cultural Differences on Values about Conflict, War, and Peace. *World Values Research*, 3(1), 1–20. Kasutatud 20.03.2023, <https://www.worldvaluessurvey.org/AJPublications.jsp?CndPUTYPE=1,5&PUID=79>

Eagly, A. H., Chaiken, S. (1993). *The psychology of attitudes*. Fort Worth: Harcourt Brace Jovanovich College.

Eesti kaitsevägi. (2021). *Suurõppus Siil*. Kasutatud 20.03.2023, <https://mil.ee/kaitsevagi/oppused/eesti-sisesed-oppused/suuroppus-siil/>

Eesti kaitsevägi. (2023). *Valitsus otsustas korraldada maakaitseüksustele lisaõppekogunemise Okas*. Kasutatud 25.05.2023, <https://mil.ee/uudised/valitsus-otsustas-korraldada-maakaitseuksustele-lisaoppekogunemise-okas/> Kasutatud 25.05.2023

Eesti kaitsevägi. (2023). *Kevadtorm 2003-2018*. Kasutatud 20.03.2023, <https://mil.ee/kaitsevagi/oppused/eesti-sisesed-oppused/kevadtorm/kevadtorm-2003-2018/>

Eesti kaitsevägi. (2023). *Lisaõppekogunemised*. Kasutatud 20.03.2023, <https://mil.ee/reserv/lisaoppekogunemised/>

Eesti kaitsevägi. (2023). *Valitsus otsustas korraldada maakaitseüksustele lisaõppekogunemise Okas*. Kasutatud 25.05.2023, <https://mil.ee/uudised/valitsus-otsustas-korraldada-maakaitseuksustele-lisaoppekogunemise-okas-2/>

Eesti kaitsevägi. (2023). *Õppekogunemised*. Kasutatud 20.03.2023, <https://mil.ee/reserv/oppekogunemised/#t-kkk-oppekogunemise-kohta>

Eesti kaitsevägi. (2023). *Üldinfo*. Kasutatud 20.03.2023, <https://mil.ee/kaitsevagi/uldinfo/#t-kaitsevae-koosseis>

Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, Attitude, Intention, and Behavior: An Introduction to Theory and Research*. Kasutatud 22.03.2023, <https://people.umass.edu/aizen/f&a1975.html>

Griffith, J. (2005). Will Citizens Be Soldiers? Examining Retention of Reserve Component Soldiers. *Armed Forces & Society*, 31(3), 353–383. <https://doi.org/10.1177/0095327X0503100303>

Griffith, J. (2009). Being a Reserve Soldier: A Matter of Social Identity. *Armed Forces & Society*, 36(1), 38–64. <https://doi.org/10.1177/0095327X08327819>

Inglehart, R. F., Puranen, B. & Welzel, C. (2015). Declining willingness to fight for one's country: The individual-level basis of the long peace. *Journal of Peace Research*, 52(4), 418–434. doi: 10.1177/0022343314565756

Juurvee, I. (2021). Willingness to Defend Estonia: Fostered by Civil-Military Integration and Communication. *Willingness to Defend Own Country in the Baltic States: Implications for National Security and NATO's Collective Defence*, 35–46. https://doi.org/10.25143/willingness_to_defend_2021_ISBN_9789934563997_35-46

Kaitseministeerium. (2021). *Iseseisev kaitsevõime ja kaitseväeteenistus*. Kasutatud 20.03.2023, <https://kaitseministeerium.ee/et/eesmargid-tegevused/iseseisev-kaitsevoime-ja-kaitsevaeteenistus>

Kaitseministeerium. (2021). *Laiapindne riigikaitse*. Kasutatud 20.03.2023, <https://www.kaitseministeerium.ee/et/eesmargid-tegevused/laiapindne-riigikaitse>

Kaitseministeerium. (2022). *Eesti riigikaitse sõjaline areng 2031*. Kasutatud 20.03.2023, <https://kaitseministeerium.ee/et/riigikaitse2031>

Kaitseministeerium. (2023). *Aruanne kaitseväekohustuse täitmisest ja kaitseväeteenistuse korraldamisest 2022. aastal*. Kasutatud 25.05.2023, <https://kra.ee/wp-content/uploads/sites/4/ARUANNE-KAITSEVAEKOHUSTUSE-TAITMISEST-JA-KAITSEVAETEENISTUSE-KORRALDAMISEST-2022.-AASTAL.pdf>

- Kaitseressursside amet. (2023). *Lisaõppekogunemisest*. Kasutatud 20.03.2023, <https://kra.ee/reserv/lisaoppekogunemine/>
- Kaitseväeteenistuse seadus. (01.04.2013). *Riigi teataja I*. Kasutatud 20.03.2023, <https://www.riigiteataja.ee/akt/101032017003?leiaKehtiv>
- Kivirähk, J. (2016). *Arvamused kaitseväest enne ja pärast ajateenistust*. Kasutatud 03.05.2023, <https://kra.ee/wp-content/uploads/sites/4/Aruanne-2016.pdf>
- Kosonen, J., Puustinen, A. & Tallberg, T. (2019). Saying no to military service – obligation, killing and inequality as experienced problems in conscription-based military in Finland. *Journal of Military Studies*, , 46-57. <https://doi.org/10.2478/jms-2019-0005>
- Laanepere, T., & Kasearu, K. (2020). Military and Civilian Field-Related Factors in Estonian Reservists' Military Service Readiness. *Armed Forces & Society*, 47(4), 690–709. <https://doi.org/10.1177/0095327X20944093>
- Laanepere, T., Truusa, T.-T. & Cooper, L. (2018). Military legacy: use it or lose it? *Sõjateadlane (Estonian Journal of Military Studies)*, 6, 22–51. Kasutatud 20.03.2023, https://www.kvak.ee/files/2021/12/Taavi-Laanepere-Tiia-Triin-Truusa-Linda-Cooper_MILITARY-LEGACY-USE-IT-OR-LOSE-IT-2.pdf
- Lawrence, T. (2023). Estonia: Size Matters. *PRISM*, 10(2), 18–37. <https://www.jstor.org/stable/48718171>
- Lest, E. (2020). *Ajateenijate hoiakud kaitseväe vajalikkuse kohta aastatel 2016–2019*. Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut. Kasutatud 04.05.2023, https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/68086/lest_erik_ba_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Lillemäe, E., Laanepere, T. & Kasearu, K. (2023). Multiple Contracts Concept as Opportunity to Ease Challenges for Estonian Employers' Obligations Concerning Employees' Reserve Service in Military. *Contemporary military reserves: between the civilian and military worlds*. Ben-Air, E. & Connelly, V. (toim.). New York: Routledge.

Lomsky-Feder, E., Gazit, N. & Ben-Ari, E. (2008). Reserve Soldiers as Transmigrants Moving between the Civilian and Military Worlds. *Armed Forces & Society* 34(4), 593-614. DOI:10.1177/0095327X07312090

Mänd, M.-L. (2013). *Kaitsetahte seos riigikaitseõpetusega Tallinna gümnaasiumite näitel*. Magistritöö. Sisekaitseakadeemia, Sisejulgeoleku instituut. Kasutatud 20.03.2023, https://digiriul.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/81/2013_Ma%cc%88nd.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Müürsoo, A. (2018). *Kui vajalikuks peavad ajateenijad ajateenistust? Mõjutegurid ja hinnangu muutus teenistuse jooksul*. Magistritöö. Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut. Kasutatud 03.05.2023, https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/60993/muursoo_anet_ma_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Norris, P. & Kizlova, K. (2022). *What mobilises the Ukrainian resistance?* Kasutatud 20.03.2023, <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2022/03/03/what-mobilises-the-ukrainian-resistance/>

Oskamp, S. & Wesley Schultz, P. (2005). *Attitudes and Opinions*. Kasutatud 22.03.2022, <https://books.google.ee/books?id=zIF5AgAAQBAJ&lpg=PP1&ots=8d0dz--au2&dq=attitudes&lr&pg=PR4#v=onepage&q=attitudes&f=false>

Ots, M. (22.07.2022). *Eestlaste kaitsevalmidus on kõigi aegade kõrgeim* [Video]. ERR. Vaadatud 20.03.2023, <https://www.err.ee/1608664438/eestlaste-kaitsevalmidus-on-koigi-aegade-korgeim>

Pocienė, A. (2018). Possibilities to Attract Lithuanian Young People to Permanent Compulsory Primary Military Service. *Lithuanian Annual Strategic Review*, 16, 373-399. DOI: 10.2478/lasr-2018-0013

Raid, K., Kasearu, K. & Truusa, T.-T. (2019). *Estonian conscripts negotiating the tensions between military, family, and personal agendas*. Kasutatud 20.03.2023,

<https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780429026492-7/want-done-kadri-raid-kairi-kasearu-tiia-triin-truusa>

Riigikaitseeadus. (01.01.2016). *Riigi Teataja I*. Kasutatud 20.03.2023, <https://www.riigiteataja.ee/akt/114032023030?leiaKehtiv>

Roberts, C. (2010). Measuring Social Attitudes. *Social Measurement through Social Surveys. An Applied Approach*. Blumer, M., Gibbs, J., Hyman, L. (toim.). Farnham: Ashgate Publishing Limited.

Rutkauskas, V. (2018). Factors Affecting Willingness to Fight for One's Own Country: The Case of Baltic States. *Special Operations Journal*, 4(1), 48–62. doi:10.1080/23296151.2018.1456286

Zaleski, K., Sliwa, Z., & Veebel, V. (2020). Baltic visions and dilemmas of territorial defense after 16 years in NATO. *Journal of International Studies*, 13(4), 184-196. doi:10.14254/2071-8330.2020/13-4/13

Zembarain, M. R. & Johar, G. V. (2007). Attitudinal Ambivalence and Openness to Persuasion: A Framework for Interpersonal Influence. *Journal of Consumer Research*, 33(4), 506–514. <https://doi.org/10.1086/510224>

The Defense Post. (2023). *Latvia Reinstates Mandatory Military Service for Men*. Kasutatud 18.05.2023, <https://www.thedefensepost.com/2023/04/06/latvia-mandatory-military-service/>

Uulimaa, U. (2019). *Kaitseväekohustuse eas Eesti meeste aktiivne kaitsetahe aastatel 2000-2017*. Magistritöö. Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut. Kasutatud 17.03.2023, http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/64152/uulimaa_ulvi_ma_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vabariigi Valitsus. (2023). *Eesti julgeolekupoliitika alused*. Kasutatud 20.03.2023, https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/eesti_julgeolekupoliitika_alused_est_22.02.pdf

Veebel, V. & Ploom, I. (2019). Are the Baltic States and NATO on the right path in deterring Russia in the Baltic? *Defense & Security Analysis*, 35(4), 406-422.
<https://doi.org/10.1080/14751798.2019.1675947>

LISAD

Lisa 1. Reservväelaste ja kaitseliitlaste hoiak reservõppekogunemise korraldamisse sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes

Sotsiaaldemograafiline tunnus			Riigikaitseline hoiak 1		
			Reservõppekogunemised on reservväelaste jaoks aja ja riigi jaoks raha raiskamine (%)	Neutraalne (%)	Reservõppekogunemised tagavad reservväelaste väljaõppe taseme säilimise ja tugevdavad riigi kaitsvõimet (%)
VANUS	20-27	Reservväelane	22.9%	16.1%	61.0%
	28-35		14.0%	12.0%	74.0%
	36 ja vanemad		0.0%	16.7%	83.3%
	KOKKU		20%	15%	66%
	20-27	Kaitseliitlane	5.9%	0.0%	94.1%
	28-35		6.5%	3.2%	90.3%
	36 ja vanemad		7.0%	7.0%	86.1%
	KOKKU		7%	6%	88%
HARIDUS	Põhiharidus	Reservväelane	25.0%	33.3%	41.7%
	Keskharidus		17.1%	18.3%	64.6%
	Kutseharidus		12.8%	7.7%	79.5%
	Kõrgharidus		27.9%	9.3%	62.8%
	KOKKU		19%	15%	66%
	Põhiharidus	Kaitseliitlane	13.8%	0.0%	86.2%
	Keskharidus		2.9%	5.7%	91.4%
	Kutseharidus		9.3%	8.6%	82.1%
	Kõrgharidus		4.0%	3.0%	92.9%
	KOKKU		7%	6%	88%
SISSETULEK	Kuni 700 eurot	Reservväelane	12.1%	27.3%	60.6%
	701-1000 eurot		30.8%	7.7%	61.5%
	1001-1500 eurot		18.5%	13.0%	68.5%
	1501-2000 eurot		8.8%	14.7%	76.5%
	2001-2500 eurot		37.5%	12.5%	50.0%
	2501 või rohkem eurot		28.0%	8.0%	64.0%
	KOKKU		19%	15%	66%
	Kuni 700 eurot	Kaitseliitlane	0.0%	4.3%	95.7%
	701-1000 eurot		10.0%	0.0%	90.0%
	1001-1500 eurot		7.0%	7.0%	86.0%
	1501-2000 eurot		9.0%	3.4%	87.6%
	2001-2500 eurot		4.5%	6.8%	88.6%
	2501 või rohkem eurot		2.4%	9.5%	88.1%
	KOKKU		6%	6%	88%

Lisa 2. Reservväelaste ja kaitseliitlaste hoiak kohustuslikku ajateenistusse sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes

Sotsiaaldemograafiline tunnus		Riigikaitse hoiak 2			
		Minu arvates võiks Eesti loobuda kohustuslikust ajateenistusest ja reservarmeel põhinevast riigikaitsest (%)	Neutraalne (%)	Mulle tundub õige, et Eestis on kohustuslik ajateenistus ja reservarmeel põhinev riigikaitse (%)	
VANUS	20-27	Reservväelane	13.4%	7.6%	79.0%
	28-35		13.7%	0.0%	86.3%
	36 ja vanemad		0.0%	20.0%	80.0%
	KOKKU		13%	6%	81%
	20-27	Kaitseliitlane	10.5%	5.3%	84.2%
	28-35		5.4%	5.4%	89.1%
	36 ja vanemad		7.9%	3.5%	88.6%
	KOKKU		7%	4%	89%
HARIDUS	Põhiharidus	Reservväelane	9.1%	18.2%	72.7%
	Keskharidus		10.8%	4.8%	84.3%
	Kutseharidus		20.5%	0.0%	79.5%
	Kõrgharidus		11.4%	9.1%	79.5%
	KOKKU		13%	6%	81%
	Põhiharidus	Kaitseliitlane	13.8%	3.4%	82.8%
	Keskharidus		1.4%	4.3%	94.2%
	Kutseharidus		10.8%	5.8%	83.5%
	Kõrgharidus		5.0%	3.0%	92.1%
	KOKKU		7%	4%	88%
SISSETULEK	Kuni 700 eurot	Reservväelane	8.6%	5.7%	85.7%
	701-1000 eurot		15.4%	7.7%	76.9%
	1001-1500 eurot		17.3%	1.9%	80.8%
	1501-2000 eurot		11.8%	11.8%	76.5%
	2001-2500 eurot		11.8%	5.9%	82.4%
	2501 või rohkem eurot		12.0%	4.0%	84.0%
	KOKKU		13%	6%	81%
	Kuni 700 eurot	Kaitseliitlane	4.2%	8.3%	87.5%
	701-1000 eurot		6.7%	0.0%	93.3%
	1001-1500 eurot		8.0%	3.0%	89.0%
	1501-2000 eurot		10.2%	8.0%	81.8%
	2001-2500 eurot		0.0%	4.5%	95.5%
	2501 või rohkem eurot		7.0%	0.0%	93.0%
	KOKKU		7%	4%	89%

Lisa 3. Reservväelaste ja kaitseliitlaste hoiak kaitsetegevuses osalemisse sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes

Sotsiaaldemograafiline tunnus			Riigikaitseline hoiak 3		
			Kui Eestile tungitaks kallale, hoiaksin kaitsetegevusest pigem kõrvale (%)	Neutraalne (%)	Kui Eestile tungitaks kallale, oleksin valmis osalema kaitsetegevuses (%)
VANUS	20-27	Reservväelane	19.1%	10.4%	70.4%
	28-35		12.0%	12.0%	76.0%
	36 ja vanemad		0.0%	16.7%	83.3%
	KOKKU		16%	11%	73%
	20-27	Kaitseliitlane	0.0%	0.0%	100.0%
	28-35		5.6%	5.6%	88.9%
	36 ja vanemad		7.0%	4%	88.7%
KOKKU		6%	4%	89%	
HARIDUS	Põhiharidus	Reservväelane	0.0%	18.2%	81.8%
	Keskharidus		16.0%	12.3%	71.6%
	Kutseharidus		20.5%	5.1%	74.4%
	Kõrgharidus		16.7%	11.9%	71.4%
	KOKKU		16%	11%	73%
	Põhiharidus	Kaitseliitlane	10.3%	3.4%	86.2%
	Keskharidus		4.3%	4.3%	91.3%
	Kutseharidus		9.4%	5.1%	85.5%
	Kõrgharidus		2.0%	4.0%	94.0%
KOKKU		6%	5%	89%	
SISSETULEK	Kuni 700 eurot	Reservväelane	17.6%	11.8%	70.6%
	701-1000 eurot		27.3%	18.2%	54.5%
	1001-1500 eurot		14.8%	5.6%	79.6%
	1501-2000 eurot		12.5%	21.9%	65.6%
	2001-2500 eurot		25.0%	6.3%	68.8%
	2501 või rohkem eurot		12.0%	8.0%	80.0%
	KOKKU		16%	11%	73%
	Kuni 700 eurot	Kaitseliitlane	4.3%	0.0%	95.7%
	701-1000 eurot		6.7%	0.0%	93.3%
	1001-1500 eurot		9.0%	5.0%	86.0%
	1501-2000 eurot		6.9%	4.6%	88.5%
	2001-2500 eurot		0.0%	9.1%	90.9%
	2501 või rohkem eurot		4.8%	2.4%	92.9%
KOKKU		6%	4%	90%	

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Katri Sassi,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “Okas õppekogunemisel osalenute kaitsetahte ja hoiakute muutus kolme aasta küsitlusandmete põhjal”, mille juhendaja on Kairi Kasearu, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Katri Sassi

29.05.2023